

Bírói sokszínűség Franciaországban: A kimondatlan és a kimondhatatlan

Mathilde Cohen

Annak ellenére, hogy a bírósági sokszínűség fontos a peres felek és a szélesebb nyilvánosság számára, egyetlen korábbi tanulmány sem vizsgálta ezt a kérdést a francia igazságszolgáltatáson belül. Ez a cikk ezt a hiányt kezdi pótolni eredeti, kvalitatív adatok felhasználásával, amelyek a bírák, ügyészek és más jogi szereplők faji, etnikai és szexuális sokszínűséggel kapcsolatos diskurzusaira világítanak rá. Fő hozzájárulása annak bemutatása, hogy ezek a jogi szakemberek három stratégiát - nyelvi, intézményi és földrajzi - alkalmaznak a faji, etnikai és szexuális orientáció relevanciájának elkerüléséhez vagy lekicsinyléséhez. Az elkerülés első, nyelvi formája a faji és etnikai hovatartozás explicit megnevezésének és megvitatásának megtagadásában rejlik; a második, intézményi, annak tagadásában, hogy az igazságszolgáltatásnak sokszínűségi problémája van, vagy hogy a probléma a hatáskörében rejlik; a harmadik, földrajzi, pedig abban áll, hogy a sokszínűség kérdését távoli helyekre - az Egyesült Államokba és a tengerentúli Franciaországba - helyezi át. A cikk a jövőbeli kutatások fő irányainak megvitatásával zárul.

I. BEVEZETÉS

Párizs egyik peremkerületében lévő bíróságon tanúja voltam a következő telefonbeszélgetésnek, amelyet egy ügyész és egy rendőr folytatott egymással télen A2016. rendőr éppen egy cserbenhagyásos gázolás miatt telefonált. Miután röviden összefoglalta a tényeket, rátért a gyanúsított személyleírására. Az ügyész jegyzetelve hallgatta, mígnem félbeszakította: "A sértett szerint a sofőr európai típusú volt. De ő afrikai típusú, igaz?" Miután megkapta a kért felvilágosítást, feljegyezte a nyomtatványára, a gyanúsított rovatába a "TA" rövidítést az "afrikai típus" (*type Africain*) rövidítésére.

Ugyanebben az időszakban egy másik, szintén Párizs külvárosában található bíróságon megfigyeltem az örökbefogadási tárgyalásokat, amelyeket zárt ajtók mögött folytattak le. Két ügy közötti szünetben,

---

Mathilde Cohen a Connecticuti Egyetem jogászprofesszora, a mathilde.cohen@uconn.edu címen érhető el. Köszönetet mond a névtelen bírálóknak az átgondolt megjegyzéseikért, valamint azoknak a kutatási alanyoknak, akik önkéntes munkát végeztek ebben a projektben. A korábbi vázlatokkal kapcsolatos hasznos beszélgetésekért és megjegyzésekért a szerző köszönetet mond Laure Bereninek, Vivian Currannek, Elizabeth Emensnek, David Fontanának, Haider Hamoudinak, Tanya Hernandeznek, Mark Janisnek, Ronald Krotoszynskinek, Leslie Levinnek, Sarah Mazouznak és Audrey McFarlane-nek, Ann Morning, Mathias Mfoschel, Daniel Turbow, Iyiola Solanke, Leigh Swigart és Carol Weisbrod, valamint a negyedik Montpelier-i összehasonlító alkotmányjogi éves kerekasztal résztvevői, a Fordham Law School's Center on Race, Law & Justice Workshop, a University of Pittsburgh School of Law Faculty Workshop, a Chicago-Kent College of Law Faculty Workshop, az "Comparative Perspectives on the Legal and/or Extra-Legal Constraints on Equality Law", valamint a "Judicial Diversity: A Comparative Approach" (Összehasonlító megközelítés) című panelek az ICON-konferencián 2016. A kutatási segítségért köszönetet mond a University of Connecticut School of Law referenciakönyvtárosainak, valamint Emilie Dajer-Pascalnak, Cecile Flahaut-nak, Joshua Perleinernek és Anne Rajotte-nak. Az IRB megállapította, hogy ez a kutatási tanulmány mentesül a folyamatos IRB-ellenőrzés alól az X15-208. számú mentesség alapján.

Elektronikusan elérhető a következő címen:
<https://ssrn.com/abstract=3096587>

KUTATÁS

a teremben jelen lévő családjogi szakosodott ügyész azzal dicsekedett a három bíróból álló testület előtt, hogy nemrég létrehozott egy új adatfeldolgozó eszközt, amely tartalmaz egy "azonos nemű párok" kategóriát, és lehetővé teszi számára a meleg és leszbikus szülőket érintő ügyek nyomon követését. "Tényleg? Szép munka!" - ujjongtak a vihogó bírák, mielőtt egyikük félig nevetve megkérdezte: "De nem fog bajba kerülni a CNIL-lel [a francia adatvédelmi hatósággal]?".

E megfigyelések alapján könnyű lenne azt feltételezni, hogy a faji és szexuális irányultsággal kapcsolatos beszélgetések rutinszerűek a francia igazságszolgáltatásban. Amikor azonban önmagukról és testületükről kell beszélni, a *magistratok* (a bírák és az ügyészek hivatalos megnevezése) sokkal kevésbé közlékenyek. Arra a kérdésre, hogy vannak-e faji és etnikai kisebbségek az ötven ügyési hivatalában, egy fehér ügyész szünetet tartott, látszólag, hogy elgondolkodjon, majd így válaszolt: "Kötelességem elgondolkodni, hogy vannak-e bizonyos származású emberek. Ez eszembe sem jutna" (interjú a vezető, ügyéssel 2016).¹ Ugyanezen a vonalon egy hetero fellebbviteli bírósági főbíró nyilvánvalóan ingerülten válaszolt arra a kérdésemre, hogy ismer-e nyíltan LMBT bírákat: "Ez nem téma. Az ember nem is mindig tud róla" (interjú fellebbviteli³, bírósági főbíróval 2015).

Zavarba ejtő ellentmondás áll fenn a bíráknak a jogalanyok egymást keresztező identitásaira való nyílt támaszkodása és a saját identitásuk nyílt megvitatásától való vonakodásuk között, ami számos kihívást jelent a kutatás számára. Hogyan lehet tanulmányozni és értelmezni azt, ami nagyrészt kimondhatatlannak és kimondhatatlannak tűnik? Hogyan érthetjük meg az olyan identitások szerepét, mint a faji, etnikai hovatartozás és szexuális irányultság az igazságszolgáltatás alakításában, amikor a legtöbb kutatás alanya nem hajlandó ezeket a munkája szempontjából relevánsnak tekinteni?² Válaszom a tagadás és az elkerülés különböző formáinak feltárásában áll, amelyekkel tanulmányom során találkoztam. Ahelyett, hogy magával a bírói sokszínűséggel, annak indoklásával vagy a peres felekre és az érdemi eredményekre gyakorolt hatásával foglalkoznék, inkább a sokszínűségről szóló *diskurzusokra* összpontosítok, vagyis arra, hogy a bírósági bennfentesek hogyan beszélnek a faji, etnikai és szexuális sokszínűségről a bírói karban. Milyen retorikai és fogalmi mechanizmusokat vetnek be az identitás ezen formáinak minimalizálása vagy elutasítása érdekében? Ezt a megközelítést részben az adatok hiánya diktálja. Míg az olyan országok, mint Ausztrália, Kanada, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok (Moran 20092006.; Chew and Kelley 2012; Hunter 2015) bírói sokszínűségéről komoly szakirodalom létezik, legjobb tudomásom szerint a francia bírói kar faji, etnikai és szexuális összetételéről szóló tanulmányok teljesen hiányoznak.

A fő hozzájárulásom az, hogy az általam gyűjtött diskurzusokban az elkerülő stratégiák három formáját azonosítottam: nyelvi, intézményi és földrajzi. Az elkerülés első formája a faji és etnikai sokféleség megnevezésének és megvitatásának kifejezett elutasításában rejlik; a második abban, hogy tagadják, hogy az igazságszolgáltatásnak sokféleséggel kapcsolatos problémája van, vagy hogy a probléma az igazságszolgáltatás hatáskörébe tartozik; a harmadik pedig abban áll, hogy a sokféleség kérdését távoli térségekbe - az Egyesült Államokba és a tengerentúli Franciaországba - helyezik át. Ez a három stratégia nem zárja ki egymást; ugyanaz a válaszadó elutasíthatja a faji hovatartozást, mint

---

1. A résztvevők titoktartásának védelme érdekében eltávolítottam minden olyan adatot, amely azonosíthatná őket. Nem adom meg sem a pontos jelenlegi vagy korábbi bírói megbízatásukat, sem az Elektronikus elérhető a következő címen:

1544 JOG ÉS TÁRSADALMI

KUTATÁS

altalam meglátogatott bíróságok pontos helyét, sem az interjúk vagy megfigyelések pontos időpontját.

2. Ez a cikk abból indul ki, hogy a faj, az etnikai hovatartozás és a szexuális irányultság olyan társadalmi konstrukciók, amelyek bizonyos társadalmi helyzetek termékei (Haney Lopez 1994).

KUTATÁS

egy diskurzus-katagóriát, miközben elismeri, hogy bizonyos bíróságokon faji egyenlőtlenségek léteznek.

Az adatokat harmincöt, bírókkal, ügyészekkel és jogi szakemberekkel készített interjúk, valamint Franciaország különböző régióiban végzett bírósági megfigyelések útján gyűjtöttük. A szociológia, a queer-elmélet és a kritikai fajelmélet meglátásaira támaszkodva a diskurzuselemzés arra szolgál, hogy feltárja a kutatási alanyok által a faj, az etnikai hovatartozás és a szexuális orientáció elhallgatására, illetve ezen identitások bírói relevanciájának minimalizálására alkalmazott elkerülési mechanizmusokat. Nem feltételezem, hogy ezek a kategóriák egydimenziósak, vagy hogy azok, akik egy vagy több kategóriával azonosulnak, osztoznak valamiféle szingularitásban vagy egyetlen közösséghez tartoznak. Az a metszéspont és konvergencia, ahogyan a kutatási alanyok a faji, etnikai és szexuális orientációról beszéltek, vezetett arra, hogy ezeket együtt vizsgáljam meg. A tagadás terjedelmében egy spektrumot figyeltem meg. A szexuális irányultság kimondatlan maradt abban az értelemben, hogy irrelevánsnak és ezért említésre sem érdemesnek tartották, míg a faji és etnikai hovatartozás kimondhatatlan volt abban az értelemben, hogy nem létezőnek nyilvánították, és ezért nem volt helyénvaló beszélni róluk.

Azzal, hogy a faji, etnikai és szexuális hovatartozás tagadására, és néha törlésére összpontosít, az

Az identitáskatagóriákról szóló érvelésem Didier Fassin és Eric Fassin (2006) úttörő munkájára épül a faji és szexuális politikáról Franciaországban, valamint más francia társadalomtudósok ösztöndíjára, akik dokumentálták Franciaország nehézségeit a faji és szexuális politikák kezelésében.

ezeket a kérdéseket, különösen Fab Bonnet (2014), Veronique Helenon (2010), Sarah Mazouz (2017), Pap Ndiaye (2008), Emmanuelle Saada (2007), Daniel Sab- bagh (2011), Patrick Simon (2010) és Louis-Georges Tin (2008). A francia esettanulmány elemzéséhez olyan queer, posztko- loniális és kritikai fajelméleti teoretikusok által kidolgozott elméletekre és fogalmakra is támaszkodom, mint Lauren Berlant és Michael Warner (1998), Devon Carbado és Mitu Gulati (2013), Joe Feagin (2006), Barbara Flagg (1993), David Theo Goldberg (2006), Eve Sedgwick (1990), Ann Laura Stoler (2011) és Kenji Yoshino (2006).

A cikk öt szakaszra tagolódik. A II. szakasz ismerteti a kutatási tervet. A III. szakasz háttérinformációkat nyújt a francia igazságszolgáltatásról és az ideológiákról. A következő három szakasz a válaszadók elkerülési stratégiáit elemzi. A IV. szakasz a beszéd megkerülésére összpontosít, amelynek révén különösen a faji hovatartozást törlik ki a sokszínűségről szóló diskurzusokból. Az V. szakasz egy olyan intézményi elkerülő stratégiát azonosít, amellyel a válaszadók tagadják, hogy a faj, az etnikai hovatartozás és a szexuális irányultság releváns elemzési kategóriák lennének az igazságszolgáltatás megértéséhez. Végül a VI. szakasz a földrajzi eltolódást vizsgálja, ami alatt azt értem, hogy a válaszadók hajlamosak a sokszínűség kérdését távoli helyekre - az Egyesült Államokra és a tengerentúli Franciaországra - terelni.

II. KUTATÁSI TERV

A. Adatok és módszerek

A tanulmány adatainak középpontjában a bírósági megfigyelések és félig

Elektronikusan elérhető a következő címen:

<https://ssrn.com/abstract=3096587>

1546 JOG ÉS TÁRSADALMI

KUTATÁS

strukturált interjúk állnak, amelyeket a *bírák* és más, az igazságszolgáltatás köré gravitáló szakemberek készítettek, és 2016.amelyeket elsősorban szeptembertől 2015júniusig gyűjtöttem.

KUTATÁS

tárgyalótermi megfigyelések a nyilvános meghallgatások során és a színpad mögötti bírósági megfigyelések. A tárgyalótermi megfigyelések adatai több mint negyven tárgyalást ölelnek fel, amelyeket Párizs régióban és Dél-Franciaországban található négy tárgyalóteremben tartottak. Különböző tárgyalásokat figyeltem meg, többek között kis értékű követelések, büntetőpercek és örökbefogadási tárgyalások. A *bírák* térbeli perspektíváját vettem fel, a bíró vagy az általam megfigyelt ügyész mellett ültem a pad mögött. Ott ültem belső megbeszéléseken, konferenciák előtti összejöveteleken és olyan szabadterű irodákban, ahol a bírák, ügyészek és munkatársaik a dolgukat végezték. Ezenkívül huszonhat interjút készítettem *bírákkal*³ és kilencet más jogi szereplőkkel, akik a bűnüldözésben, ügyvédként, tanárként vagy a bírói pályára jelentkező jelöltekkel dolgoznak.

Mivel nehéz elérni a *magisztrátusok* nagyon zárt és elit világát, nem választottam olyan mintát, amely demográfia, beosztás vagy a hierarchiában elfoglalt pozíció szempontjából reprezentatív a francia bírói karra nézve. Az általam megkérdezett huszonhat *bíró* közül tizennégyen teljes pályafutásuk alatt bíróként, hatan ügyészként, öten bíróként és ügyészként is, egy pedig még gyakornok volt, aki ügyészi pályára kívánt lépni. Tizennégy férfi és tizenkét nő volt. A résztvevők túlnyomó többsége fehér és hetero volt: mindössze négy *bíró* vallotta magát faji vagy etnikai kisebbséghez tartozónak (egy fekete, egy észak-afrikai, egy dél-ázsiai és egy több rasszból származó), egy pedig nyíltan melegnek vallotta magát. Az általam megkérdezett kilenc jogi szakember közül mindannyian heteroszexuálisnak vallották magukat. Heten férfiak, ketten pedig nők voltak. Ketten maghrebinek vallották magukat, ami az észak-afrikai származású emberekre utaló, eltérő kifejezés, míg a másik hét fehér volt. Néhány kezdeti kapcsolatfelvétel után a hólabda-módszert alkalmaztam további résztvevők toborzására, interjúkat készítettem azokkal a bírákkal, ügyészekkel és más jogi szereplőkkel, akiket hozzám irányítottak, és akik rendelkezésre álltak a beszélgetésre. A harmincöt résztvevőből álló csoport egy kicsi, nem reprezentatív minta, amely nem engedi meg az általánosság igényét. Ez a korlátozás azonban nem csökkenti a tanulmány hozzájárulását, mivel céloom nem maga a bírói sokszínűség becslése, hanem a jogi szereplők, különösen a bírák és ügyészek azon meggyőződésének elemzése, hogy a faji, etnikai és szexuális orientáció befolyásolja-e és hogyan a munkájukat.

B. Identitás kölcsönhatás

Sok vita folyt a kutatók és az általuk vizsgált emberek társadalmi identitása közötti kölcsönhatásról (Sherman 2002; Allen 2010). Saját fehér, egyenes, középosztálybeli kiváltságom kétségtelenül befolyásolta a tanulmány kutatási tervét, az adatokat és az interakciókat, amelyeket azokkal folytatottam, akikkel interjúkat készítettem és időt töltöttem a terepmunka során. Francois Bonnet szociológus ezt a megfigyelői hatást hangsúlyozta a francia biztonsági személyzet körében folytatott faji beszélgetések etnográfijában, rámutatva, hogy "a válaszadók és köztem lévő interakció az, ami az adatokat alkotja" (Bonnet 2014, 1281). Hasonlóképpen vizsgálom a válaszadók faji, etnikai és szexuális orientáció elkerülő beszédét az általam megtestesített faji, osztály- és nemi kutatóra adott reakcióként. Ez egyszerre erősség és gyengeség. Lehetséges, hogy a

1548 JOG ÉS TÁRSADALMI

KUTATÁS

3. Az általam megkérdezett *bírák* közül huszonhárom hivatalban volt, ketten nyugdíjas, egy pedig gyakornok.

KUTATÁS

más kutatók részvétele az adatgyűjtésben, különösen az LMBTIQ és / vagy a színes kutatók, megerősítő triangulációt biztosítottak volna - vagy nem.

Ugyanakkor, talán azért, mert a kutatás a sokféleségre vonatkozott, saját társadalmi identitásom ambivalensnek, vagy legalábbis instabillnak bizonyult a tanulmány néhány résztvevője szemében. Egyrészt a kereszt- és vezetéknevem, a fizikai megjelenésem (a bőröm fehér, és a terepmunka során a hagyományos hivatásos nőiesség szokásos egyenruháját viseltem - konzervatív nadrágkosztümöt, amelyet időnként nyakláncok és hullámos sálak éltettek), és mivel úgy mutatkoztam be, mint aki elismert francia és amerikai kutatóintézetek égisze alatt dolgozik, a domináns heteronormatív fehér faji keretet személyesítettem meg (Warner 1991; Feagin 2006). Másrészt, amikor felvettem a faji elnyomás és diszkrimináció, valamint a homofóbia és a heteronormativitás kérdéseit, nem egyszer váltottam ki védekezést és azt a vádat, hogy idegen vagyok (vagy úgy gondolok, mint egy idegen).

Például, miután kérdőre vontam őt arról, hogy "egy fehér katolikus, aki egy polgári rezidencián él", az egyik bíró így reagált: "Ön izraelita?". (interjú a vezető12, bíróval 2015). Az elavult "izraelita" szó használata, amely inkább egy származást, mint egy vallást jelöl, szimpatikusnak tűnt számomra, hogy egyes válaszóknak kellemetlen érzéseket okoz a faji és etnikai különbözőség témája.⁴ Nagyon is francia keresztnevem és anyanyelvi francia nyelvtudásom ellenére néhány másik résztvevő azt feltételezte, hogy amerikai állampolgár vagyok, vagy arról érdeklődött, hogy amerikai állampolgár vagyok-e - valójában francia-amerikai kettős állampolgár vagyok. Bár olvasta az önéletrajzomat, amely egyértelműen franciának jelöl, egy bíró csodálkozott a francia nyelvtudásomon. Még azután is, hogy biztosítottam arról, hogy francia vagyok és Franciaországban nőttem fel, azt hajtogatta, többek között a kollégáinak is: "De önnek akcentusa van. Neki nincs akcentusa?" (helyszíni megfigyelések 2016). Ennek a bírónak lehet, hogy igaza van. Távolról semleges, a franciaországi normatív gyakorlatok és elképzelések megértését az Egyesült Államokban töltött egy évtizedes élet- és munkatapasztalatom alakította. A francia jogi erkölcsök sajátos megfigyelőjévé váltam; honfitárs, mégis idegen a hazámban, amennyiben "az amerikai jogi és politikai kultúrából származó fogalmakkal, értékekkel és elképzelésekkel megrakodva" (Frankenberg 4421985,) tértem vissza.

Ennek ellenére úgy értelmezem, hogy a saját társadalmi identitásukkal kapcsolatos kérdésekre adott válaszok során a külföldiesítés iránti készletet úgy értelmezem, hogy az a résztvevők küzdelmét tükrözi, hogy értelmet adjanak a vizsgálatomnak. Néhány alany valóban zavarba jött a bírói karon belüli faji, etnikai és szexuális sokszínűség iránti érdeklődésemtől, amire saját bevallásuk szerint soha nem gondoltak. A kérdésfeltevés racionalizálásának nyilvánvaló módja az lenne, ha arra következtetnének, hogy én magam is sokszínű mássággal rendelkezem. Hogyan másképp lehetne érdeklődni egy ilyen bizzar téma iránt? Ez a távolságtartás arra is szolgálhatott volna, hogy kizárják a kérdéseimet, kiemelve, hogy azok olyasvalakitől származnak, aki nem tudja, miről beszél, mert nem francia.

A francia igazságszolgáltatás alapvető jellemzőinek, valamint az adatgyűjtési módszereim bemutatása után a cikk további része azt a három elkerülési stratégiát vizsgálja, amelyet a sokszínűségről szóló igazságügyi diskurzusokban azonosítottam.

---

4. A tizenkilencedik század óta a francia társadalomba asszimilálódottnak tekintett francia zsidókat "izraelitáknak" nevezték, nem pedig "zsidóknak", ami az asszimiláció elutasítására utalt. Az "izraelita" szó a második világháború után kegyvesztetté vált, amikor a "zsidó" szót pozitív identitásként visszazerezték.

III. A FRANCIA IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS ÉS ANNAK HÁTTERE

A. A sokszínűség mérése

A francia igazságszolgáltatás egy nemzeti, egységes intézmény, amelynek személyi állományát a hivatásos bírák és ügyészek egyazon központi ügynökség által toborzott, képzett és alkalmazott, az ország egész területére kiküldött hivatásos bírák és ügyészek alkotják. Ez a tanulmány mind a bírakat, mind az ügyészeket magában foglalja, mivel a francia igazságszolgáltatási funkciót tágabban határozzák meg, mint az Egyesült Államokban, és kétféle *bírói* tisztséget foglal magában, az ügyészeket és a bírakat (Bell 2010, 52-58). Technikailag az ügyészek bírák (és fordítva), mivel mindkét szakembercsoport ugyanabba a nemzeti bírói iskolába jár, ugyanazt a köztisztviselői státuszt élvezik, és pályafutásuk során oda-vissza váltogatják egymást a bírói és az ügyészi állások között (Cohen 2017).

A franciaországi igazságügyi sokszínűség tanulmányozása jelentős gyakorlati és normatív akadályokba ütközik. Ahogy az egyik fent idézett bíró a kérdésével - "Nem fog bajba kerülni a CNIL-lel?" - célozott rá, a szexuális beállítottságra vonatkozó adatgyűjtés nem csak nem általános, de akár illegális is lehet. A francia törvények tiltják a "személyes" adatok gyűjtését és elemzését, amelyek nem csak a szexuális irányultságot és identitást, hanem a faji és etnikai hovatartozást is magukban foglalják (*Code penal*, 226-19. cikk). Még a népszámlálás során sem gyűjtenek ilyen információkat Franciaország szárazföldi részén, aminek következtében a francia lakosság pontos faji és etnikai összetétele bizonytalan marad (Oppenheimer 2008; Simon 2008).

A sokszínűség nem minden formája tabu. Az igazságügyi sokszínűség két irányzatát - a nemek közötti és a társadalmi-gazdasági sokszínűség - széles körben tárgyalják, és ezek uralják a kutatási napirendeket és a reformkezdeményezéseket (Mounier 1986; Boigeol 1993; Miaille 2005; Rémiche 2015). Az igazságszolgáltatás aktívan gyűjt adatokat a *bírák* neméről és társadalmi-gazdasági helyzetéről, és igyekszik előrelépést tenni egy olyan szervezet felé, ahol a *bírák* szélesebb társadalmi és iskolázottsági háttérrel rendelkező rétegekből kerülnek ki (és nem túlnyomórészt a városi középosztályból), és ahol a nők a férfakkal egyenrangúan jutnak vezető bírói pozíciókba.⁵

Ezzel szemben a faji, etnikai és szexuális hovatartozás hivatalosan láthatatlan marad. Amint azt a bevezetőben megjegyeztem, nem létezik tanulmány a francia bírói kar faji, etnikai és szexuális összetételéről. Néhány publikáció a bűnügyi vádlottak és peres felek személyes demográfiai adatait tárgyalja, de a *bírák* faji és etnikai hovatartozását nem (Pager 2008; Terrio 2009; Wyvekens 2013). Ami a szexualitást illeti, ahogy Leslie Moran (2006, 567) megjegyezte, a különböző common law jogrendszerekben "[a]z igazságszolgáltatással összefüggésben a szexualitással kapcsolatos adatok és tudományos kutatások nagyon korlátozottak. Egyetlen joghatóság sem rendelkezik hivatalos adatokkal a bírói kar szexuális sokszínűségéről, és egyik sem tervezi ennek az állapotnak a megváltoztatását". Francia kontextusban, mint máshol, ez a hiányosság egy újabb tünete annak a láthatatlanságnak, amelyre a szexuális kisebbségeket gyakran taszítják, amint azt az alábbiakban tárgyaljuk. A bírói kar *faji és etnikai hovatartozásáról* szóló információk (és az irántuk való érdeklődés) hiánya azonban

5. A francia igazságszolgáltatás amerikai szemszögből nézve szokatlan, mivel túlnyomórészt női szervezet. Mégis, a magas szintű pozíciók oroszlánrészét továbbra is férfiak töltik be.

A sokféleség annál is meglepőbb, mivel a témával kapcsolatos kutatások és reformkezdeményezések máshol már általánossá váltak.

Az általam megkérdezettek egyike, egy magát tunéziai származásúnak valló bíró annyira elkeseredett azon, hogy a francia igazságszolgáltatás nem érdeklődik a bírói sokszínűség mérése iránt, hogy saját kezébe vette az ügyet. Megpróbálta megbecsülni a testület összetételét a kollégái kereszt- és vezetékneve alapján, és csak annyit talált, hogy

1.5 az idegen hangzású nevek aránya.⁶ Bár módszertani szempontból megkérdőjelezhető, ⁷ez a közelítés legalább azt jelzi, hogy egyes *bírák* szerint milyen kevés a sokszínűség a soraikban. Más kutatási témák is megerősítették ezt az alacsony számot. Egy fehér volt főügyész, aki még mindig részt vesz az igazságügyi továbbképzésben, úgy mérte, hogy négy évtizedes pályafutása során kevesebb mint húsz fekete bőrű *bíróval* találkozott (interjú nyugdíjas1, főügyéssel, 2015).

Hogy ezeket a becsléseket perspektívába helyezzük, az Egyesült Államokban, ahol a faji és etnikai adatokat a kormány, valamint más állami és magánszervezetek gyűjtik, tudjuk, hogy 2016-ban a színesbőrűek a lakosság 38,7 százalékát (US Census Bureau 2016) és az ügyvédek százalékát¹² (American Bar Association 2016) tették ki. A 2014-es, illetve 2015-ös becslések szerint az állami bírák kevesebb mint 20 százaléka, a szövetségi bírói testületben pedig az aktív bírák 16,9 százaléka volt színesbőrű (George és Yoon 2014; Duff Appendix 2015,3). Az amerikai bírói kar még mindig messze van attól, hogy leíróan reprezentálja az amerikai lakosságot, de a franciákhoz képest előrelépéseket tesz. Franciaország lakosságának nem hivatalos becslések szerint legalább százaléka 9maghrebinus, százaléka⁶ fekete (Ndiaye 592008,) és százaléka 2.2ázsiai, ami arra utal, hogy az igazságszolgáltatás teljesen ellentétben áll a társadalommal, amelyet szolgál. A *bírák* és a bűncselekményekkel vádolt vagy elítélt személyek közötti eltérés még megdöbbentőbb. Bár az *előljárók* túlnyomórészt fehérek és keresztény származásúak, a bebörtönzött elítéltek többsége faji és etnikai kisebbségekhez tartozik (Khosrokhavar 279-802004,; Jobard és Nevanen 2007; Schneider 1932014,131,; Fassin 2015).

B. Kulturális és igazságügyi attitűdök

A jól ismert kulturális attitűdök és a *bírák* szakmai identitása nemcsak a francia bíróról és ügyészeiről szóló faji, etnikai és szexuális adatok hiányát magyarázhatja, hanem azt a nyilvánvalóan széles körben elterjedt meggyőződést is, hogy ezek az identitásjegyek irrelevánsak. A francia állam gyarmati és faji alapokon nyugvó, a gyarmati alanyokkal szemben fehér nemzetként való megalapozása ellenére (Gafaiti 2003; Le Cour Grandmaison 2009) a múlt hivatalos reprezentációi a szintévesztést és a különbségekkel szembeni közömbösséget a francia köztársaság meghatározó vonásainak tekintik,

---

6. "Idegen hangzásúnak" tekintett minden afrikai, arab vagy spanyolajkú nevet.

7. A vezetéknev-elemzésnek és a kódolásnak elismert korlátai vannak. Az egyes nevek nem feltétlenül tartoznak kizárólagosan a faji vagy etnikai hovatartozás által meghatározott egyes csoportokhoz. Az egyének nevet változtatnak házasság, örökbefogadás vagy önkéntes névváltoztatási eljárások révén. A névelemzés és kódolás bizonyos csoportok esetében sajátos problémákat vet fel; például kevésbé képes megkülönböztetni a tengerentúli területekről származó feketéket a fehérektől, mivel a rabszolgák leszármazottai gyakran viselik korábbi elnyomóik francia nevét, a vegyes fajú személyek francia vezetéknevet viselhetnek, és így tovább. Végezetül vitatható, hogy a bíró által választott egyes etnikai azonosítók (például a spanyolajkú nevek) relevánsak-e a francia kontextusban.

KUTATÁS

a gyakran *republikánus univerzalizmusnak* nevezett álláspont. E hitvallás szerint az 1789-es forradalom óta Franciaország a szabadság, egyenlőség és testvériség értékeit vallja, és a faji és etnikai különbségeket irrelevánsnak tekinti (Schor 2001, 43). Ez az alapító mítosz két, egymással összefüggő absztrakción nyugszik: a nemzet és az egyén absztrakcióján. A nemzetet az 1958-as alkotmány első cikkelye "egy és oszthatatlan" nemzetként hirdeti, amely "származás, faji vagy vallási megkülönböztetés nélkül" egyenlő állampolgárokat ismer el. Ami az egyént illeti, Joan Wallach Scott történész (2004, 34) kimutatta, hogy "[a]z a képesség, hogy bármely polgár a nemzetet képviselhesse (képviselje), abból a tényből eredt, hogy a politikai egyént úgy értelmezték, mint aki elvonatkoztatható társadalmi tulajdonságaitól (vagyon, család, foglalkozás, vallás, szakma)", amelyhez én a nemet, a nemi identitást, a szexuális orientációt, a vallást, a fajt és az etnikai hovatartozást adnám hozzá.

A francia kulturális identitásnak ez a mélyen gyökerező felfogása az elmúlt évtizedben a diszkriminációellenes politikák bevezetésével változott, bár a társadalmi személyiség faji és szexualizált felfogásának kifejezett elutasításán és annak a jogi fikciónak a fenntartásán alapul, hogy Franciaország csak egyéni állampolgárokat ismer el, nem pedig csoportokat vagy közösségeket (Mazouz 2017). E világnézet szerint a nem rasszizmus és a befogadás megvalósítása azt jelenti, hogy az ember tartózkodik a faji és szexuális különbségek felismerésétől vagy megnevezésétől. Ahogy Mathias M (2014, 3) érvelt, a faji kategóriák használatától való tartózkodással az univerzalisták azt feltételezik, hogy a rasszizmus és a biológiai emberi fajok létezéséről szóló elképzelés állandósulása elkerülhető lesz. Hasonlóképpen, Francois Bonnet (2014, 1281-82) a francia biztonsági személyzet faji beszédét vizsgáló tanulmányában megjegyezte, hogy "[a] francia válaszadók számára az a probléma, hogy a kisebbségek egyenes megnevezése rasszistán hangzik, függetlenül a beszélő szándékaitól.

... A színvak beszédnormák következményeként a francia válaszadók nem használhatnak

olyan egyszerű szavak a kisebbségekre, mint az "arabok" vagy az "észak-afrikaiak". A fent említett tunéziai származású bíró is visszhangozta ezt a diagnózist, és így siránkozott: "ez a probléma Franciaországban; amint etnikai hovatartozásról beszélsz, úgy tűnik, mintha szentségtörést követtél volna el" (interjú a bíróval14, 2015).

Ez a színvak univerzalizmus nem jellemző Franciaországra (Hernandez 2013, 1-15), sem az igazságszolgáltatásra, de különösen hangsúlyos egy olyan közintézményben, amely a francia jogi és politikai rend védelmére és megőrzésére hivatott. A miniszterelnök által megrendelt, a közfoglalkoztatáshoz való hozzáférés terén tapasztalható diszkriminációról szóló közelmúltbeli jelentés (L'Horty 2016) nem szól a bírókról és az ügyészekről, ami az igazságszolgáltatás kivételességét támasztja alá egy olyan időszakban, amikor a közszférában egyre inkább megkövetelik az esélyegyenlőséget. Igazságügyi kontextusban a sokszínűségről való beszéd annál is inkább "szentségtörés" lenne, mivel ellentétben áll a bírák és ügyészek régóta fennálló önképével, miszerint névtelen fogaskerekűek az igazságszolgáltatási gépezetben. Nemcsak arról van szó, hogy a bírák elfogadják azt az univerzalista doktrínát, amely szerint a kormányzati tisztviselők "elvonatkoztatják" sajátosságaikat, hogy a nép egésze nevében beszéljenek, hanem arról is, hogy a bírói ethosz kizárja a kisebbségi vagy pluralista érdekeket.

A jogi kultúra jelentős tényező lehet: míg a common law világában a bíraskodást úgy értelmezik, hogy az magában foglalja a törvényalkotást, ami lehetővé teszi a bírói

1554 JOG ÉS TÁRSADALMI

KUTATÁS

eszelekvőképességet, addig a polgári jogi hagyományban, ahol a bíróság nem ismerik el olyan könnyen, mint a törvényhozókat, kevesebb a lehetőség annak elismerésére, hogy a személyes identitás befolyásolja a bírói szerepeket. Különösen Franciaországban, ahogy Mitchell Lasser (2004, 37) kimutatta, a hivatalos arckép "a bírákról készült képen a

KUTATÁS

A francia polgári bíró mint a törvényes jog hűséges képviselője. Montesquieu egy, a francia jogtudósok által több mint kétszáz éve végtelenül idézett passzusban megállapítja, hogy a bírónak "a törvény szavait kimondó szájnak kell lenniük, élettelen lényeknek, akik sem erejét, sem szigorát nem tudják mérsékelni.". A francia jogászok a bírói testületet testetlen, semleges entitásként képzelik el, amelyben a *bírák* homogén munkások, akik objektíven alkalmazzák a jogot. Egyetértések és ellenvélemények tilosak. Amikor nyilvánosan beszélnek vagy írnak, a *magisztrátusok* sem a törvényes jogtól való megkülönböztetethez nem támogatják, sem az azonosítható vagy személyes vélemények kifejezését nem engedélyezik. Ítéleteikben nem használják az "én" egyes szám első személyt (amelyeket nem véleménynek, hanem "*arrêts*"-nek, azaz szó szerint megállónak neveznek), "A Bíróság" néven, egyes szám harmadik személyben beszélnek (Lasser 37).2004,

Az ettől a testetlen személyiségtől való eltéréseket elfogultsággént értelmezik. Egy vezető bírónő, aki nagyon progresszív hírben áll, kijelentette, hogy az igazságszolgáltatás előtt álló egyik legnagyobb kihívás jelenleg az, hogy "mi a *bíró* pártatlansága?". ... Úgy gondolom, hogy minden *bírónak* vannak érzelmei és véleménye, és a mítosz szerint élünk - de én kisebbségben vagyok, aki ezt a nézetet vallja az igazságszolgáltatásban -, hogy tökéletesen pártatlanok vagyunk attól a pillanattól kezdve, hogy felvesszük a talárt" (interjú vezető24, bírónővel 2015). A bírói pártatlanság bevett koncepciója megköveteli a domináns heteronormatív, fehér faji keretnek való megfelelést, amely egy bizonyos típusú viselkedést határoz meg mintát arra, hogyan kell minden *bírónak* viselkednie. Bármilyen, ettől a kerettől eltérő magatartás vagy identitás az elfogultság vagy részrehajlás egyik formájává válik, különösen a szexuális, faji vagy etnikai kisebbséggént való azonosítás vagy kategorizálás.

Az egyetlen nyíltan meleg bíró, akivel találkoztam, azt vallotta, hogy "a bírói hivatal francia konstrukciója szerint az LMB-nek lenni az elfogultság egy formája lenne, mert mi vagyunk a törvény szája; ennek semmi köze az ítélkezéshez. Nekünk nem kellene kertészpártiaknak vagy bármi másnak lennünk" (interjú 25, bíró 2016). Hasonlóképpen, a nem fehér rasszok és etnikumok a bírói funkcióval potenciálisan ten- szióban álló sajátos érdekeként értelmezhetők. A *Le Canard Enchaîné* című liberális satirikus hetilap 2015 májusában nyilvánosságra hozta, hogy a francia vasúttársaság (SNCF) marokkói nyugdíjasait érintő ügyben egy peres bíró elutasított. Több mint 800 marokkói vasúti dolgozó azt állította, hogy évtizedeken keresztül rendszerszintű diszkrimináció áldozatai voltak, amely eltérő foglalkoztatási státuszt, bérezést, előmeneteli skálát és rosszabb nyugdíjazási terveket foglalt magában. Mi indokolta az ügy bíróhoz rendelésének megtagadását? Az újság szerint "kizárólag azon az alapon lökték el, hogy a kérelmezőhöz hasonlóan marokkói származású ... az osztályvezetője attól tartott, hogy 'marokkói származása' veszélyeztetné 'pártatlanságát'". (Simonnot 2015).

Míg a francia bírák és ügyészek hajlandóak beszélni azoknak az embereknek a sokféleségéről, akiknek az ügyeit elbírálják, az igazságszolgáltatás szakmai önképe úgy tűnik, megvédi attól a kognitív disszonanciától, amely a saját soraiban a sokféleségről való beszéd kerülése miatt várható. Mint olyan szakemberek, akik szakértő, semleges döntéshozóként gondolnak magukra, akiknek feladata a fekete betűs törvény mechanikus alkalmazása, ragaszkodnak ahhoz az elképzeléshez, hogy egyik központi szakmai képességük éppen az, hogy képesek "elvonatkoztatni" magukat a faji, etnikai és szexuális irányultsági tengelyek mentén megtestesült

1556 JOG ÉS TÁRSADALMI

KUTATÁS

tapasztalatoktól. Amint a következő fejezetben érvelünk, ez a pluszra hivatkozó szorongás különösen a *bírák* és más jogi szereplők által használt nyelvezetben nyilvánul meg.

IV. BESZÉDKERÜLÉS

Ez a szakasz a *magisztrátusok* beszédkerülésével foglalkozik, amikor a sokszínűségről kell beszélni. A faji és etnikai ~~hovat~~ esetében különösen erősnek bizonyult a kitérésnek ez a formája; a szexualitással kapcsolatban nem volt tabu a megnevezés, hanem inkább vonakodtak a domináns heteronormatív francia társadalomban a "militáns" LGBTIQ agendákkal kapcsolatos nyelvezetet használni. A "homoszexuális" kifejezést az észak-amerikai kultúrában becsmérlő jelzőnek tekintik, míg a "queer" és az "LMB/TIQ" gyűjtőfogalmakat előszeretettel használják. Franciaországban a jelenlegi ortodoxia szerint a "*homosexuel-le*" szó és a "*homo*" kicsinyítőképzős szó nem stigmatizálható (Provencher 2007). A kutatási alanyok túlnyomó többsége ezeket a szavakat használta, még akkor is, amikor a "szexuális sokszínűség" vagy az "LMBTIQ-reprezentáció" fogalmaival fogalmaztam meg a kérdéseimet. Egy hetero fellebbviteli bírónő például, hogy hangsúlyozza a szóhasználatomtól való elhatárolódását, arra a kérdésre, hogy vannak-e leszbikus, meleg, biszexuális vagy transz kollégái, azzal válaszolt, hogy kijelentette: "Tudom, hogy néhány kolléga, ahogy *ön mondja*, meleg vagy leszbikus" (interjú a fellebbviteli bírósággal, 18. bírójával 2015). A "ahogy önök mondják" minősítés jelezte, hogy a "meleg" és "leszbikus" szavak az enyémekek voltak, nem az övéi. Ezek a nyelvi gyakorlatok illusztrálják a heteronormatív kultúra súlyát a francia nyelvre általában és a bírói karra különösen, egy olyan témára, amelyre a következő részben térek vissza.

Amikor felvettem a faji és etnikai sokszínűséget, a válaszok sokkal radikálisabbak voltak a hallgatás szabályának fenntartása iránti elkötelezettségükben. Ann Laura Stoler (2011) a *gyarmati afázia* kifejezést használta a francia társadalomtudósok azon nehézségeinek leírására, amelyekkel Franciaország gyarmati múltjáról és neokoloniális jelenéről beszélnek. Hasonló afáziát észleltem a francia *magisztrátusok* körében a faji és etnikai hovatartozással kapcsolatban. Néhány válaszadó egyszerűen nem volt hajlandó foglalkozni a kérdéssel, szótlan maradt, mások megpróbálták megkerülni a kérdést azzal, hogy más kérdésre válaszoltak, megint mások pedig különféle eufemizmusokat használtak a faji és etnikai kisebbségek megnevezésére anélkül, hogy kifejezetten megnevezték volna őket. A harmincöt interjúalany közül csak hét tűnt úgy, hogy nyugodtan beszélhet a faji hovatartozásról és a faji megkülönböztetésről. Közülük hatan faji vagy etnikai kisebbségként, egy pedig az Indiai-óceánról származó tengerentúli fehér állampolgárként vallotta magát. Más szóval, teljes faji és földrajzi szakadék húzódott azok között, akik elfogadták az univerzalista hallgatást, és azok között, akik elutasították azt.

A következőkben a faji és etnikai hovatartozásról való explicit beszédetől való tartózkodáshoz használt nyelvi stratégiák taxonómiáját javaslom. Megjegyzendő, hogy a válaszkategóriák némelyike ellentmondásos volt, amikor a válaszadó elutasította a rassz kategorizálását, miközben különböző eufemizmusokat használt az emberek faji megkülönböztetésére.

A. Nem nevezzük meg

Amikor a faji és etnikai sokszínűségről kérdezték őket, néhány válaszadó egyszerűen nem volt hajlandó megnevezni konkrét kisebbségeket, helyette többször használták az "ők" többes szám harmadik személyű személyes főnevet. Az "ők"

Elektronikusan elérhető a következő címen:

<https://ssrn.com/abstract=3096587>

1558 JOG ÉS TÁRSADALMI

KUTATÁS

használata hangsúlyozza a (feltehetően) fehér *magisztrátus* általános szolidáris kollektív "mi" és a mások állandóan idegen csoportja közötti egyértelmű elkülönülést. A "mi és ők" dualizmus azt jelzi, hogy a faji szolidaritás és az elszigeteltség nagyon is jelen van a bírói karban, még a bírák között is.

KUTATÁS

jószándékú, haladó szellemű *bírák*. Így egy fehér bíró, aki a baloldali *bírói* szakszervezetben (*syndicat de la magistrature*) tevékenykedik, és a büntetőpolitika reformja érdekében tett erőfeszítéseiről ismert, kijelentette, hogy nem tudja, hogyan nevezze meg "őket" (interjú 9, fellebbviteli bírósági bíró 2016). Különböző eufemizmusokat használt, "bizonyos népességekategóriákról", "más népességcsoportokról" vagy a "*magistratok* originjának kérdéséről" beszélt (interjú a 9. számú, fellebbviteli bírósági bíróval 2016-ban készült interjúban). Mégis, találkoznék vége felé (és talán a faji és etnikai kategóriák egyenes használata általam ösztönözve) azon kevés fehér bírák egyikének bizonyult, aki megjegyezte, hogy az igazságszolgáltatás túlnyomórészt "fehér", "nagyon, nagyon, nagyon kevés maghrebivel és feketével" (interjú a fellebbviteli bíróság9, bírójával 2016).

Számos más *magisztrátus* nemcsak hogy nem volt hajlandó megnevezni a fajokat és etnikumokat, hanem tagadta e kategóriák legitimitását is, és aktívan vállalta, hogy tartózkodik az ilyen irányú gondolkodástól. Amikor ez megtörtént, ragaszkodtam ahhoz, hogy a további kérdéseimben olyan félreérthetetlenül faji alapú szavakat használjak, mint a "fehér", "fekete", "ázsiai" vagy "maghrebi". Több alany kitartóan kitért a kérdés elől, és például azt válaszolta, hogy "Nem tudom. Nem én vagyok a megfelelő személy, hogy megkérdezzem. Őszintén szólva kerülöm, hogy ilyen szempontból kérdezzem magam, de *vannak* [azaz nem fehér bírák és ügyészek]" (interjú 7 fővel, fellebbviteli bírósági bíró 2016). Szondázásaim egy kínos eszmecseréhez vezettek egy nemrég nyugdíjba vonult, fehér főbíróval. Nyilvánvalóan megdöbbsent a szókincsemtől, és megkérdezte, mit értek a "fehér" szó alatt (interjú 5, nyugdíjas főbíró 2015). Bevallotta, hogy soha nem látta magát faji alapon - a fehér kiváltság paradigmikus példája.

B. Foreignizing

Egy másik retorikai húzás abból állt, hogy a színes bőrű kollégákról úgy beszélt, mintha nem állampolgárok lennének. A "bevándorló" vagy "idegen" kifejezést gyakran használják rövidítésként az örök kívülállóként kezelt faji vagy etnikai kisebbségekre. Ahogy Veronique Helénon (2010, 91) megjegyzi, a "bevándorló" (*immigre*) kifejezést "egyre gyakrabban használják arra, hogy minden Franciaországban élő nem fehér emberről beszéljenek", "függetlenül attól, hogy valóban bevándoroltak-e vagy az adott országban születtek". Egy fehér vezető közigazgatási bíró például egyszerűen nem tudta felfogni, hogyan érdekelhet engem "egy ilyen téma" (azaz a bírói sokszínűség) (beszélgetés közigazgatási bíróval 2013). Szidó hangnemben tájékoztattott, hogy "a bírói pályára való belépéshez állampolgársági követelmények vannak. Francia állampolgárnak kell lenni". Hozzátette, hogy az a néhány kolléga, akit ismer, aki "külföldi származású", nem szívesen beszélne velem a származásáról. Magyarozatként a következőket mondta: "Tudja, a bírói pályára való belépés olyan, mintha egy fehér mosodába mennénk".⁸ Bár ennek az állításnak az értelme nem teljesen világos, lehet, hogy annak elismerése, hogy az a folyamat, amelynek során a *bírákat* kiválasztják (tesztek, iskoláztatás stb. révén), arra irányul, hogy a kisebbségi jelölteket fehéreké alakítsák át. Más szóval, a *magisztrátussá* válás egyfajta határátlépés lenne a fehérség állapotába.

8. Franciául a mondat így hangzott: "Vous savez, l'entree dans le corps c'est comme une blanchisseuse." A

**1560 JOG ÉS TÁRSADALMI
KUTATÁS**

"*Blanchisseuse*" szó szerint mosónőt jelent, a szó a *blanchir*, fehéríteni igéből származik. Franciaországban 3

KUTATÁS

A bevándorlási paradigma még mindig áthatja a faji kérdéseket a francia jogi körökben; a fehérség és a franciaság összefonódik (Fassin 2014, 242). Az általam megkérdezett alanyok egy része felváltva használta a nem fehér fajra vagy etnikumra utaló szavakat a nem-frenchnessre vagy külföldi származásra utaló szavakkal. A fellebbviteli bíróságán belüli sokszínűségre vonatkozó kérdésre egy fehér főbíró azt válaszolta, hogy "nincsenek külföldiek", mielőtt korigálta volna magát: "ők [a bírák és az ügyészek] franciák. De van egy vietnami származású emberem. Az apja vagy az anyja, nem tudom, de kivételes" (interjú a fellebbviteli, bíróság főbírójával 2015). Hasonlóképpen, egy fehér vezető ügyész, aki korábban bíróként szolgált, a bírói diverzióról alkotott felfogását állampolgár-nem állampolgár ellentétként fogalmazta meg, kijelentve, hogy "nem biztos, hogy csak azért, mert külföldi elkövetők vannak, külföldi bírónak kellene ítélniük". Elismerte, hogy "nem szabadna akadályozni, hogy olyan emberek, akiknek a szülei vagy nagyszülei nem franciák, hozzáférjenek az igazságszolgáltatáshoz", mielőtt emlékeztetett volna arra, hogy "természetesen franciának kell lenni ahhoz, hogy valaki *bíró* lehessen" (interjú a vezető¹⁵, ügyésszel 2015).

Más alanyok a "francia származású polgárok" (*Franc,ais de souche*) és a "különböző származású polgárok" (*Franc,ais issus de la diversité*) eufemisztikus ellentétét használták a fehérek és a nem fehérek megkülönböztetésére. A két kifejezés szemléletesen illusztrálja a faj, az etnikum és a nemzetiség összemosását, valamint azt, hogy a franciaságot nem lehet a fehérségtől elválasztottként elképzelni. Amikor a jelenlegi diákjairól kérdezték, egy fehér professzor, aki a bírói pályára készül, magát antirasszista liberálisnak tartó, leendő *magiszterjelölteket* készít fel, azt válaszolta, hogy egy negyvenfős osztályban egy "afrikai" diákon kívül csak "francia származású állampolgárok" (*Franc,ais de souche*) vannak (interjú A-val, felkészítő tanfolyam professzorával 2015). A professzorral ellentétben a *magisztrátusok*, akik a "francia származású állampolgárok" és a "különböző származású állampolgárok" közötti dichotómiát alkalmazták, ezt minősítéssel tették, mintha bocsánatot akarnának kérni a körülményes nyelvezetükért. Egy fekete bőrű ügyész például fenntartotta: "Őszintén szólva, úgy gondolom, hogy nem francia származású állampolgárnak lenni [*Franc,ais de souche*], *ha lehet így mondani*, nem akadálya annak, hogy *magistrat* lehessen" (inter- view with 4, Prosecutor 2016). Ehhez hasonlóan egy nyugalmazott fehér főbíró kijelentette, hogy igyekezett "politikailag korrekt nyelvezetet használni", mielőtt a "[polgárok] különböző származásúak" kifejezést használta volna (interjú nyugdíjas¹⁷, főbíróval 2015).

C. Onomasztika

A keresz- és vezetéknevek gyakran szolgálnak a faji és etnikai identifikáció helyettesítőjeként, nemcsak a francia populáris kultúrában, hanem a társadalomtudományi kutatásokban és a diszkrimináció elleni küzdelemben is (Amadiou 2014). Akár a diszkrimináció bizonyítására, akár egyszerűen a sokszínűség mérésére használják az olyan változókat, mint a születési hely, a nemzetiség, a beszélt nyelvek, valamint a keresz- és vezetéknev, hogy megközelítsék a népesség demográfiai jellemzőit (Simon 166-67)2010,. E gyakorlattal összhangban néhány *bíró* a bírói sokszínűség kérdését átfogalmazta annak kérdésévé, hogy a bíróságuk névjegyzékében megtalálhatók-e "idegen nevek".

1562 JOG ÉS TÁRSADALMI

KUTATÁS

Arra a kérdésre, hogy van-e faji vagy etnikai sokszínűség az első fellebbviteli bíróságán, amely Franciaország egyik legnagyobbja, egy fehér főbíró válaszolt: "Manapság elég sok külföldi eredetű név van nálunk" (interjú 6, fellebbviteli bírósági főbíró 2015). Ugyanerre a kérdésre egy fehér vezető

KUTATÁS

válaszolt az ügyész: "[elővette a táblázatot az asztaláról, és megmutatta nekem]. Látja a neveket [egyenként felolvassa őket] . ...

Úgy tűnik, van valaki lengyel származású: [hangosan ismételteti a nevet]. Lehet, hogy évek200 óta francia. Nem tudom pontosan megmondani, hogy milyen származású" (interjú 2, vezető ügyész 2016). Mindkét említett *bíró* számára a kollégáik nevének kurrens áttekintése jelentette a bírói sokszínűségről való elmélkedés kezdetét és végét. Többet nem volt mit mondani a témáról.

A neveket nemcsak retorikai eszközként használják, hogy a faji és etnikai hovatartozásról beszéljenek, miközben azt állítják, hogy nem beszélnek róla, hanem a megkülönböztetés és a mikroagresszió központi csatornáját is képezik. Az egyik bírósági megfigyelésem során egy fehér bíró bemutatott az új maghrebi gyakornokának, aki néhány nappal korábban kezdte meg a gyakorlatát. A bírónő megbotlott a gyakornok vezetéknévében. Kuncogva megkérdezte tőle: "Jól mondom?", majd hozzátette: "Meglátja, végül sikerül majd kiejtenem a nevét" (helyszíni megfigyelések 2016). Az a néhány kisebbségi *bíró*, akivel találkoztam, különösen érzékeny volt a helytelen kiejtés problémájára, mivel ők maguk is voltak az elrontott átadások címzettjei. Egy kis értékű követelésekkel foglalkozó bíróságon, ahol éppen egy tárgyalást akartam megfigyelni, váratlanul késedelembe estek. A várakozásra való tekintettel az elnöklő, tunéziai felmenőkkel rendelkező bíró félíg tréfásan azt mondta maghrebi gyakornokának és nekem, hogy "túl sok az idegen név a bírósági végrehajtónak" (helyszíni megfigyelések 2016). Egy másik illusztráció egy dél-ázsiai felmenőkkel rendelkező gyakornok *bírótól* érkezett, aki elmesélte, hogy ő

kellemben meglepődött, amikor az eskütételét megelőző napon a bírói iskolában egy cetlit talált a szekrényében, amely az irodába hívta. ... Azt mondták: "Csak azért hívtuk, hogy megkérdezzük, hogyan kell kiejteni a nevét, mert nem akarjuk, hogy holnap az eskütétel során rosszul ejtse ki". Így hát fonetikusán írtam le, és ennek eredményeként nem volt semmi probléma. De teljesen felkészültem arra, hogy az eskütétel során rosszul ejtik ki. (interjú a *Magisztrátus* gyakornokkal26, 2016-ban)

Az a tény, hogy "kellemben meglepődött", annak ellenére, hogy a feljegyzés (amely nem határozta meg, hogy miért kell jelentkeznie az iskola vezetőségénél) kiemelte és szorongással töltötte el, hangsúlyozza, hogy milyen alacsonyok voltak az elvárásai. A diszkriminációval és sztereotípiákkal kapcsolatos korábbi tapasztalataihoz képest - többek között egy gyakornoki idő alatt, amikor egy bíró összetévesztette őt egy titkárnővel - az iskola eljárás módja meglehetősen figyelmesnek tűnt.

D. Színes terminológia

A faji kategóriák elkerülését célzó diskurzus egy másik formája a szinterminológiára támaszkodott, amint azt a következő párbeszéd is bizonyítja, amelyet egy fehér bíróval folytattam:

K: Ön szerint van-e elég etnikai és faji sokszínűség a *magisztrátusok*?

V: Nehéz erre a kérdésre válaszolni, mert etnikai statisztikák nélkül nehéz

KUTATÁS

Az ENM [az Igazságügyi Iskola rövidítése] tantermei *színesek*, azt válaszolnám, nem eléggé, de egyre inkább. (interjú 7, fellebbviteli bírósági bíró 2016)

E bíró számára a sokszínűség inkább az esztétika egy formáját jelentette, mintsem a diszkrimináció és a faji elnyomás más formáinak orvoslására irányuló társadalmi megbízatást. Hasonlóképpen, egy nemrégiben nyugalmazott fehér főbíró azt az utasítást adta nekem, hogy annak kiderítésére, hogy a közelmúltban felvett bírák sokszínűbbek-e, mint a *bírák* régebbi generációi, "készítsek egy *képet* a közönségről az eskütételi ceremónia alatt" (interjú a nyugalmazott17, főbíróval 2015). A sokszínűségnek ezek a vizuális reprezentációi nem korlátozódtak a bírói iskola kontextusára. A hivatalában tapasztalható sokszínűségre vonatkozó kérdésre egy fehér dél-franciaországi vezető főügyész válaszolt: "Már régen nem foglalkozunk ezzel. Mindannyian az ügyészségen dolgozó *magisztrátusok*, így számomra mindegy, hogy fehérek, sárgák, vörösök vagy feketék" (interjú a főügyéssel22, 2016-ban). Egy fehér bíró odáig ment, hogy magát a bírói döntéseket is megszemélyesítette, ami a kolorizmus vádpontjává vált: "minél sokszínűbb lesz az igazságszolgáltatás, minél több nézőpontot vitatunk meg, annál több olyan döntést hozunk, amelyek nem *egyszínűek*" (interjú a fellebbviteli bíróság9, bírójával 2016).

A børszínbeli különbségek régóta a faji megkülönböztetés alapját képezik (Ndiaye 2008), de a szinterminológia paradoxon egy olyan csoportban, amely látszólag a színvak univerzalizmus híve. Ez a retorikai lépés a faji nyelv vizuális áthidalásaként elemezhető, felvetve a kérdést, hogy egyes alanyok számára vajon nem a sokszínűség imázsa vagy láthatósága, hanem annak valósága az, ami méltó témája a beszélgetésnek. Az Igazságügyi Iskola által 2016-ban kiadott promóciós anyagok (amelyeket 2014-még 2016-ban is használnak a felvételi broszúrákban), jól szemléltetik, hogy az igazságszolgáltatás a sokszínűség børszínén alapuló, aspiratív meghatározására támaszkodik (1. ábra).

ÁBRA 1.

A francia igazságügyi minisztérium és a bírói iskola közös toborzási kampánya 2014-2016: "A *magisztrátussá* válás lesz az első döntésed". [A színes ábra megtekinthető a wileyonlinelibrary.com oldalon].

"A *magisztrátussá* válás lesz az első döntésed" - áll a plakáton, amely két fiatal újoncot ábrázol, akik bírói talárt viselnek. Egy gondosan ápolt, színes bőrű férfi, aki tekintélyt parancsolóan tart egy élénkpiros ügyiratot, egy fehér nő mellett áll, akinek hosszú, egyenes haja laza és sima, széles mosollyal. A háttérben azonosítható fehér, bordázott oszlopok egy monumentális bírósági épület oszlopcsarnokát sejtetik. A klasszikus építészet fehér esztétikát mutat, amely feltehetően olyan nézőkhöz szól, akik számára az igazságszolgáltatás a polgári (és fehér?) erkölcs bástyája, és akiket egyébként zavarhat a fajilag sokszínű *bírói* testület képe. Ez a vizuális retorika számos kérdést vet fel. A faji és etnikai sokszínűség színes terminológián és brosúrákon keresztül történő ábrázolása a sokszínűségi probléma beismerését jelenti? Ebből a szempontból az, amit a bírói kar és számos tagja nem ismer el nyilvánosan - hogy a sokszínűség hiányzik a soraikból -, szimbolikusan is megjelenik a potenciális pályázókkal folytatott hivatalos kommunikációban. Vagy épp ellenkezőleg, a plakát a sokszínűség *bemutatásával* (implicit módon azt mondva, hogy "vannak kisebbségeink") cáfolja a probléma felvetését (Pippert, Essenburg és Matchett 2013)? Egy másik kérdés, amelyet a faji sokszínűség e fényképes ábrázolása felvet, a posztulajdonoshoz kapcsolódó preferált identitással kapcsolatos. A vizuális jelzések arra utalnak, hogy színesbőrű emberek is lehetnek *magisztrátusok*, de faji jellegük nem lehet túlságosan hangsúlyos (bőrszínüknek a világosabb oldalon kell lennie, fűrtjeiknek pedig szelídítettnek).⁹

E. A *Banlieues*

Az általam megfigyelt utolsó retorikai stratégia a földrajzi metaforákhoz való folyamodásban rejlik. Több vizsgálati alany a *banlieue* (külváros) vagy a "gyerekek a projektekből" (*jeunes des cités*) térbeli kifejezést használta az etnikai és faji kisebbségek eufemikus metonímiájaként, ahogyan az a mai fehér köznyelvben megszokott. A *banlieue* szó olyan szegregált külvárosi közösségeket jelöl, amelyek földrajzilag elszigeteltek és etnikailag elkülönülnek (de gyakran belsőleg is különböznek) a környező településektől. A túlnyomórészt alacsony jövedelműek, faji és etnikai kisebbségek és bevándorlók által lakott állami lakóparkok képét idézve a *banlieue* szó (különösen a "külvárosi fiatalok" kifejezésben - *jeunes de banlieues*) a nem fehér állampolgárok rövidítésévé vált.

Az egyik általam megkérdezett, maghrebinek vallja magát, és úgy mutatkozott be, mint aki "a *banlieues*-ből származik, ahogy mi mondjuk, de nem szeretem ezt a szót, ami azt jelenti, hogy 'száműzött'". Nem vagyok száműzött" (interjú D-vel, bírójelölt 2016). A szó etimológiájára utalt. A középkori latinban a *banleuca* egy várost körülvevő terület volt, amelyre a feudális társadalom kiterjesztette a tilalmát. A con- átmeneti jelentés nem is áll olyan távol a középkori jelentéstől, tekintve, hogy ma a *banlieues*-t olyan nagyvárosokat körülvevő terekként lehetne leírni, amelyek felett a francia társadalom nemcsak faji és társadalmi-gazdasági elnyomást, hanem olykor fizikai erőszakot is gyakorol. A *banlieue* szó a faji hovatartozásra és a szegénységre utal, ezért vonzódik a

---

9. Egy másik kérdés, hogy a bírói testület miért döntött úgy, hogy a bőrszínen keresztül képviseli a sokszínűséget, és miért egy fekete vagy vegyes fajú *bírót* mutat be, ahelyett, hogy például egy maghrebi *bírót* választana. Talán azért, mert a fekete és a fehér közötti különbségtétel a faji kategorizálás leglátványosabb formája?

KUTATÁS

az uralkodó francia diskurzus, amely a faji és etnikai kategóriákat hajlamos feloldani a társadalmi-gazdasági kategóriákba. Ez magyarázza, hogy miért a helyalapú, és nem a faji alapú pozitív diszkrimináció dominál a francia kezdeményezésekben (Sabbagh 481)2011,.

Ez a megközelítés az igazságügyi diskurzusokban is megjelent. Arra a kérdésre, hogy szerinte diverzifikálódott-e a bírói kar összetétele, egy fehér fellebbviteli bírósági bíró így válaszolt: "elég sokan származnak az úgynevezett *banlieues-ból*" (interjú a fellebbviteli bíróság7, bírójával 2016). Egy másik fehér fellebbviteli bíró a bírói sokszínűség kérdését úgy fogalmazta meg, hogy a testületbe "banlieue-közöniséget" kell integrálni (interjú a fellebbviteli bíróság20, bírójával 2015). A *banlieues* kifejezés használata a kisebbségi *bírák* megjelölésére a kirekesztés azon egymást keresztező formáit hangsúlyozza, amelyek általában távol tartják őket a bírói széktől. Az elnevezés nemcsak faji és etnikai szempontból másnak tünteti fel őket, hanem úgy is, mint akik egy külön térből származnak, mintha egy olyan párhuzamos univerzumból kerültek volna ki, amelynek nyelve, szokásai és normái ellentétesek az igazságszolgáltatás intézményével.

V. INTÉZMÉNYI KISZORÍTÁS

Akár hajlandóak voltak megnevezni a szexuális, faji és etnikai sokszínűséget, akár nem, a kutatás alanyainak többsége lekicsinyelte vagy elutasította a sokszínűség ezen formáit, mint legitim kategóriákat az igazságszolgáltatás összetételének, öndefiníciójának és a társadalomban betöltött szerepének elemzése szempontjából. Mind a harmincöten tagadták, hogy az igazságszolgáltatásból hiányozna a szexuális sokszínűség. Ezzel szemben néhány résztvevő elismerte, hogy a faji és etnikai kisebbségek alulreprezentáltak a soraikban. Ennek az alulreprezentáltságnak a kiváltó okait azonban nem a kirekesztésben, hanem a társadalmi-gazdasági és oktatási egyenlőtlenségekben határozták meg. Mindkét esetben elvetették az igazságszolgáltatás intézményi felelősségét a sokszínűség és az integráció előmozdításában.

A. Szexuális sokszínűség - egy "nem téma"

I. "Nem a köztereken"

Az általam megkérdezettek között konszenzus alakult ki abban, hogy a szexuális sokféleség hangsúlyozottan nem jelent problémát, sem leíró, sem normatív értelemben. A visszatérő szempont az volt, *hogy az igazságszolgáltatás szexuálisan sokszínű, és meleg- és leszbikusbarát szakmai környezet.* Arra a kérdésre, hogy ismer-e LBGTIQ bírakat, egy konzervatívizmusról elhíresült hetero főbíró válaszolt, akit maga a kérdés is bosszantott: "Igen, persze, vannak férfiakkal házasodott főbírák, akik nagyon magas beosztásban vannak. Ez különösen Párizsban gyakori. Ez nem téma. Az ember nem is mindig tud róla" (interjú a fellebbviteli3, bíróság főbírójával 2015). (Válaszában azt feltételezte, hogy a főbírák szükségszerűen férfiak, ami saját példája ellenére még mindig tendenciaszerűen így van.) Ugyanezen a vonalon egy egyenes fellebbviteli bíró kijelentette: "Én személy szerint sokakat ismerek" (interjú 7, fellebbviteli bírósági bíróval 2016). Amikor azonban megkérdeztem, hogy mióta képesek a *bírák előbújni a szekrényből*, egy kevésbé vidám narratíva bontakozott ki. A

Elektronikusan elérhető a következő címen:

<https://ssrn.com/abstract=3096587>

1568 JOG ÉS TÁRSADALMI

KUTATÁS

résztevők elismerték, hogy az igazságszolgáltatás nem mindig volt befogadó környezet. Ugyanez a fellebbviteli bíró kijelentette:

KUTATÁS

az igazságszolgáltatás rövid idő alatt sokat fejlődött, mert emlékszem, hogy amikor [az 1990-es évek elején] beléptem az igazságszolgáltatásba, és homo [sic] kollégák voltak, nem beszéltek róla szakmailag, nem mondtak semmit. Ma pedig vannak homoszexuális kollégáink, akik élettársi kapcsolatban élnek vagy házasok, akiknek néha még gyerekeik is vannak, és nem vettem észre, hogy ez bárkinek is problémát jelentett volna. Mindenesetre nem panaszkodnak. Nem viszik a nyilvánosság elé, de abszolút nem csinálnak belőle titkot. (interjú a fellebbviteli bírósággal, bírójával 2016)

Ezek a megfigyelések nyújtanak némi betekintést. Először is, rávilágítanak arra, hogy a meleg és lesbikus *magisztrátusok* helyzetének gyors és állítólagosan teljes javulásához ragaszkodva hajlamosak elhallgatni a szexuális elnyomás és homofóbia évszázadai felett (más, nem normatív szexualitások továbbra is kimaradnak ebből a diskurzusból). Másodszor, a gyors átmenet attól az állítástól, hogy az igazságszolgáltatás egy szexuálisan sokszínű szervezet, amelyben a melegség vagy lesbikusság "nem probléma", ahhoz a megállapításhoz, hogy a szexuális orientáció nem "a közterületen" van, elárulja a mai befogadás korlátait. A szexuális sokszínűségre és a nem heteroszexuális szexuális beállítottság magánjellegére vonatkozó állítások nyílt ellentmondásban állnak egymással. Honnan tudják az emberek - statisztikai validáció és nyílt beszéd hiányában -, hogy a bírói kar valóban szexuálisan sokszínű, ha a szexualitás "magánügy" marad? Hogyan lehet a szexuális irányultság egyszerre kihagyva a "nyilvánosságból" és nem "titok"?

Ahogy Eve Sedgwick (1990, 71) kimutatta, a "szekrény" a "melegek elnyomásának meghatározó struktúrája ebben az évszázadban". A gardrób azonban csak akkor tartható fenn, ha a "nyilvános" és a "magánjellegű" dolgok közötti határvonalat a heteroszexuális rezsím hátsó cseppjével szemben húzzák meg. Ebben a rendszerben a heteroszexualitás a szexualitás alapértelmezett, jelöletlen formájaként jelenik meg, amelyet nem kell kommunikálni, míg a nem heteroszexuális identitásokat beszéddel vagy kifejező magatartással kell felfedni. Anthony Slagle (2003, 134) szerint "amikor az emberek azt sugallják, hogy nem helyénvaló a szexualitással kapcsolatos kérdések megvitatása, akkor valójában azt mondják, hogy a nem normatív szexualitások nem helyénvalóak".

Saját szememmel láttam a hegemon heteroszexualitás megjelenését az általam meglátogatott bíróságokon. A legnyilvánvalóbb, hogy észrevettem a *bírák* különböző nemű házastársainak képeit az íróasztalokon, többek között a peres felek kamerás meghallgatásainak helyszínénél szolgáló irodákban. Egy meghallgatás megfigyelése során azt is hallottam, hogy a bírák csak vihogásként jellemezhető módon megemléstettek, hogy egy közelgő ügy egyik peres fele "azonos nemű kapcsolatban áll egy nővel" - ez a tény jogilag irreleváns a szóban forgó vita szempontjából. Így, ahogy Leslie Moran (2009, 283) rámutatott, "a szexualitás vélt és javasolt hiányát a bírói intézményből általában, és különösen a bírói sokszínűségről szóló vitákból óvatosan kell kezelni. Pontosabban, a szexualitásról való hallgatás követelménye nem a szexualitás hiányát vagy eltűnését jelenti, hanem annak nyilvános megjelenési és működési módjának egyik kulcsfontosságú dimenzióját". A nem normatív szexualitások feltételezett láthatatlansága révén a heteroszexuális normák és szexualitások dominanciája fenntartódik és megerősödik.

A válaszadók szexualitásról szóló beszélgetései jellemzően a

1570 JOG ÉS TÁRSADALMI

KUTATÁS

intézkedés/elzárkózás és a nyilvánosság/magánélet párosítása. Feltértelestől mentes bannak öltak ki.
Egy hetero tárgyaló bíró, aki maga is faji megkülönböztetés áldozata volt, és
érzékenynek vallotta magát a homofóbia iránt, kijelentette, hogy

KUTATÁS

a szexuális irányultság "a magánélethez tartozik", mielőtt megkérdeznék: "Azt akarják, hogy mindenki tudja?" (interjú 14 fővel, Bíró 2015). Más hetero bírák pro- állították, hogy "tudni lehet, de nem mondják ki" (interjú 18, fellebbviteli bírósági bíró 2015), "a *magisztrátus* nem fedheti fel a magánéletét. Senkinek sem kell tudnia, hogy meleg vagy leszbikus-e vagy sem. Nem látom, hogy ez mit változtat az ítélezésen" (interjú az ügyésszel⁴, 2016). Az általam megismert meleg bíró ezt a diskurzust internalizálta, és kijelentette: "Nyíltan meleg vagyok, de nem mindenki tudja, mert ez a magánélet dolga, és az ember nem beszél a magánéletéről minden kollégájának" (interjú bíróval²⁵, 2016).

2. Heteronormatív munkahely

Amint az előző idézetekből kiderül, a válaszadók az LMBTIQ-élményt a "közsférába" nem illőnek fogalmazták meg, ami elárulta azt a ki nem mondott feltételezésüket, hogy a bírói kar szexuális kultúrája heteroszexuális, és hogy az LMBTIQ-különbség természete a szexhez és a hálószobához kapcsolódik. A szexuális irányultság, mondták nekem újra és újra, nem olyasmi, amit figyelembe kell venni, amikor a bírák identitásáról és munkájáról gondolkodunk. Nemcsak arról van szó, hogy az LMB *bíráknak* nem szabadna a nyilvánosság előtt reklámozniuk a szexualitásukat a bírói székben betöltött hivatalos szerepükben, hanem - ami még alapvetőbb - arról, hogy a nem normatív szexualitás nem tartozik semmilyen bírói szférába, beleértve az informális bírói vagy ügyészi munkahelyet a bíróságok hátsó irodáiban, a belső megbeszéléseket, konferenciákat és tanácskozásokat, az olyan bírói társadalmi eseményeket, mint az étkezések, előadások és továbbképzések, de még az olyan bíróságon kívüli környezeteket is, mint a szélesebb jogi közösséggel (az ügyvédi kamarával, a büntülődéssel, a nem kormányzati szervezetekkel és a tudományos körökkel) való találkozások.

A magán-nyilvános dichotómián keresztül a heteroszexuális normák reprodukálódnak és megerősödnek. A diszkrimináció, amely egykor a szexuálisan nem konform *magisztrátusok* ellen irányult, most olyan alcsoportok ellen irányul, akik nem hajlandók "fedezni" - ezt a kifejezést Erving Goffman (1963) alkotta meg a domináns normákhoz való látszólagos asszimiláció megjelölésére. Kenji Yoshino (2006) szerint a fedés az Egyesült Államokban a meleg történetének harmadik szakaszát képviseli, amely a heteroszexualitásra való áttérés vagy a "passzolás", azaz a heteroszexuálisnak való nyilvános megjelenés korábbi követelése után következik. Szerinte az LMBTIQ emberek mai, újonnan megismert láthatósága vezetett "a fedés iránti igényhez", ami arra utal, hogy "a melegeknek egyre inkább megengedik, hogy meleg legyenek és mutatkozzanak, mindaddig, amíg nem "fitogtatjuk" identitásunkat" (Yoshino 2006, 19). Bár úgy tűnik, hogy a francia LMBTIQ *magisztrátusokkal* szemben az az elvárás, hogy fedjék magukat, ez együtt jár az asszimiláció és a passzió erősebb követelésével.

Az általam megismert *bírák szerint* a transz és a nemi hovatartozással nem rendelkező személyek továbbra sem képviseltetik magukat az igazságszolgáltatásban. Elmennek? Az LMBTIQ *magisztrátusok számára* a láthatatlanságból a láthatóságra való átlépés még mindig nehézségekbe ütközik, ha nem is kivitelezhetetlen. A *Cour de cassation* (a magánjogi ügyekben¹⁰ eljáró legfelsőbb bíróság) két bírója szerint jelenleg nincs nyíltan meleg vagy leszbikus

10. A *Cour de cassation* a legfelsőbb hatóság az LMBTIQ-érzékeny kérdésekben, mint például a házasság, az örökbefogadás, a bérnyaság és a névváltoztatás.

KUTATÁS

bírák a bíróság mintegy tagjai²⁷⁰ között. Ismétlem, átmenni? Legalábbis egy bírósági bennfentes, aki maga is volt bíró, egy információs beszélgetés során biztosított arról, hogy ismer meleg és leszbikus *bírákat* a *Cour de cassation*nél.

Még azokon a bíróságokon is, ahol a meleg és leszbikus bírának is megvan a maguk identitása, le kell játszaniuk identitásukat, hogy elvegyüljenek. Egy hetero fellebbviteli bíró elismerte, hogy néhány kollégája meleg és leszbikus, és rögtön pontosított: "de ez nem politikai nyilatkozat (*revendálás*), ez továbbra is egy intim, személyes ügy; azért, mert közelebb kerülünk egymáshoz, megismerjük mások életét, de ismétlem, nincs szó különösebb politikai nyilatkozatról" (interjú a fellebbviteli bíróság¹⁸, bírójával 2015). Nincs LGBT bírói egyesület, és az Igazságügyi Főiskolán sincs LGBT diákszervezet, annak ellenére, hogy a legtöbb francia elit szakmai iskolák (*grandes écoles*) már van egy.¹¹ A meleg bíró, akivel beszéltem tagja az LGBT bírák nemzetközi szövetségének (interjú 25, bíró 2016). Tagságát nem említi az önéletrajzában, mert attól tart, hogy elfogultsággal vádolják, és megtagadják tőle az előléptetést.

A homofób viselkedés és a mikroagresszió, akár a *bírák*, akár a bírósági alkalmazottak vagy a peres felek ellen irányul, gyakorinak tűnik. Egy bíró, aki kitért az önazonosítás elől bármilyen szexuális irányultsággal kapcsolatban, feltárta a homofób ugratások állandóságát, miközben mindezt minimalizálta: "Soha nem hallottam durva megjegyzéseket [a melegségre vagy leszbikusságra vonatkozóan], eltekintve néhány vicctől, amelyek soha nem nagyon gonoszak" (interjú a bíróval¹¹, 2015). Egy hetero, volt főbíró, aki azt állította, hogy "soha nem foglalkozott" kollégái szexualitásával, elismerte, hogy az egyik bíróságon, ahol az 1990-es években szolgált, "volt egy meleg bíró, és ez sok problémát okozott egy kollégának, aki aggódott az igazságszolgáltatásról kialakított kép miatt, amit ez kivetített" (interjú nyugdíjas⁵, főbíróval 2015).

Egy másik, nemrég nyugdíjazott, hetero főbíró, aki ragaszkodott ahhoz, hogy a szexuális orientáció nem kérdés, elmesélte azt a napot, amikor néhány évvel korábban egy olyan felügyeleti jogvitában hozott ítéletet, amelyben két meleg és leszbikus szülőpár volt érintett. Felidézte, hogy a három bíróból álló testületben "volt egy kollégám, egy bájos idős férfi, aki nehezen lélegzett. Nagyon figyelmesen hallgattam [az ügy előadását], de ez még eléggé új volt. Az ügyet *normális* ügyként kezeltük. *Mint egy normális ügyet*" (interjú a nyugalmazott¹⁷, főbíróval 2015). A hasonlatos szófordulat használata elárulja a heteroszexuális mint privilegizált szexuális alany folyamatos konstrukcióját: ha az esetet "normális eseként" kezelték, az csak azért lehet, mert *nem* tekintették normálisnak.

Összefoglalva, a szexuális orientációnak a magánszférába való visszaszorítása és a nem-témának tekintése között egy önmagát erősítő kör van: a szexuális sokféleséget éppen azért tekintik nem-problémának, mert nem beszélnek róla nyíltan. Ezzel szemben, ahogyan a következő szakaszban érvelek, a bírói kar faji és etnikai homogenitását számos kutatási alany valódi problémaként ismeri el, bár nem a *bírák* hatáskörébe tartozó problémaként.

---

11. In and Outside (HEC), Plug 'n' Play (Sciences-Po Paris) Divercity (Essec), Binet XY (Polytechnique), Hom[^]onerie (ENS-Ulm).

B. Faji és etnikai sokszínűség - elérhetetlen problémák

A bírói kar homogenitását úgy mutatták be, hogy annak semmi köze a faji és etnikai hovatartozáshoz, hanem minden köze a társadalmi-gazdasági és oktatási egyenlőtlenségekhez.

1. *A sokszínűség mint társadalmi-gazdasági probléma*

Franciaország univerzalista ideológiájához régóta hozzátartozik az a - ma már egyre inkább vitatott - meggyőződés, hogy minden faji alapú egyenlőtlenség az elnyomás más formáinak - különösen a társadalmi-gazdasági és oktatási elnyomásnak - vagy a személyes felelősségnek az eredménye. Amikor felvettem a francia társadalomban és az igazságszolgáltatásban tapasztalható rendszerszintű faji megkülönböztetés témáját, a legtöbb interjúalany elutasította a faji alapú magyarázatokat, és a *banlieues-i* társadalmi-gazdasági problémákra helyezte a hangsúlyt. Például, amikor megkérdeztem, mit tud mondani az igazságszolgáltatás faji, etnikai és vallási sokszínűségéről, egy nyugalmazott fehér főbíró annyira tanácstalannak tűnt, hogy az osztály- és nemi hierarchiák ismertebb terepére tért át, és a huszadik század során a bírói kar társadalmi átalakulásának krónikájával foglalkozott, a "földbirtokosokat, arisztokratákat" vonzó testületből a középosztálybeli nőkből álló szervezetté vált (inter- view with 5, Nyugalmazott főbíró 2015). Ugyanerre a kérdésre válaszolva egy fehér fellebbviteli bíró témát váltott, és inkább a bírói kar szélesedésére összpontosított a megnövekedett *szakmai* sokszínűség révén: "A sokszínűség nem feltétlenül a származáshoz, hanem azt mondanám, hogy a kulturális háttérhez [azaz a társadalmi osztályhoz] kapcsolódik.

minden évben azok számára is nyitott, akik már rendelkeznek némi szakmai tapasztalattal. Ez jelenti a sokszínűséget a bírói karban" (interjú a Fellebbviteli Bírósággal, bírójával 2015).

Történelmileg a francia bírói karrierrel rendelkező, társadalmi-gazdasági szempontból, valamint az iskolai és szakmai háttér tekintetében rendkívül homogén bírói kar volt. A *bírák* többségét még mindig egyenesen a jogi egyetemről toborozták a húszas évek elején járó középosztálybeli diákok közül. A "sokszínűsre" való törekvés során a bírói kar a szakmai háttér kérdését helyezte előtérbe, és a jogi szakma minden szegletéből, különösen a gyakorló jogászoktól, sőt még azon túlról is - akadémikusoktól, köztisztviselőktől és a magánszektorban dolgozóktól - igyekezett *candi-* adatokat vonzani. Ironikus módon az egyetlen általam megkérdezett bíró, akinek valóban szokatlan karrierútja volt, mivel a középiskola elhagyása után negyvenes éveig postásként dolgozott, elutasította azt a gondolatot, hogy a bírói kar társadalmi-gazdasági és szakmai szempontból nem eléggé sokszínű: "Nem osztom ezt a nézetet. Vannak emberek, akik mindenhol jönnek, humánerőforrás-menedzserek, akadémikusok stb.". (interjú 11, bíró 2015). A szakmai és társadalmi-gazdasági sokszínűség előtérbe helyezése a sokszínűség más formáival szemben egy másik módja lehet a faji, etnikai és szexuális homogenitás kérdésének megkerülésének. Az is *sig-* nális lehet, hogy az emberek elsősorban azokra a sokszínűségi hiányosságokra figyelnek fel, amelyeknek az azonosítására és kifogásolására kul- turálisan fel vannak szerelve.

A színes bőrű *bírák*, akikkel találkoztam, ellentétesen reagáltak a faji kérdések társadalmi-gazdasági kérdéssé való felhívulására. Az általam megkérdezett tunéziai

KUTATÁS Szászú bíró, aki "munkásosztálybeli családból" származott (édesanyja lakartónő volt, édesapja pedig kőműves), személyes történeteket osztott meg a diszkriminációról és a mikroagresszióról a

bírói kar, a "társadalmi rasszizmusra" hárítva a felelősséget, amelyet ő inkább osztályharcként, mintsem faji ellenségeskedésként elemzett (interjú 14, Bíró 2015). Ezzel szemben egy felsőbb osztálybeli párizsi származású fekete ügyész nő ingerültségét fejezte ki azzal a széles körben elterjedt feltételezéssel szemben, hogy a faj és az osztály gyakran keresztezi egymást, kijelentve, hogy "feketék és arabok mindenhol vannak. Nem csak a *banlieues*-ban vannak . . . nagyon is asszimilálódhatnak, és nem azért, mert fekete vagy és arab, nem vagy hátrányos helyzetű. Tehát bárhol lehetsz, mint bárki más. Hacsak nincs tanulmányod, amit nem láttam, véleményem szerint az, hogy fekete vagy arab vagy valami más, nem akadályozza az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést" (interjú 4 fővel, ügyész 2016). Elutasította *mind a faji, mind a társadalmi-gazdasági kategóriákat*, mint az igazságszolgáltatás homo- genitálásának magyarázó tényezőit, rámutatva, hogy "minden fekete és minden arab leteheti a felvételi vizsgát. Most, ha megbuknak, megbuknak, pont" (interjú az ügyéssel, 2016). Azzal, hogy a felvételi vizsgát állította a középpontba, több kollégájához csatlakozott, akik ebben látták a bírói kar sokszínűségi kudarcának gyökerét.

2. A bírói sokszínűség mint oktatási probléma

Azok az alanyok, akik hajlandóak voltak elismerni a bírói kar homogenitását problémaként, inkább a jogi oktatásra és a pályakezdő bírák kiválasztására, mint a francia társadalomban és a bírói karban tapasztalható rendszerszintű faji megkülönböztetésre fogták a felelősséget. Egy fehér főbíró, aki a Legfelsőbb Igazságszolgáltatási Tanácsban (*Conseil supérieur de la magistrature*), az áthelyezésekért és előléptetésekért felelős testületben szolgál, azzal racionalizálta azt a tényt, hogy a főbírák és főügyészek fehérek, hogy "ez egy olyan probléma, amely az igazságszolgáltatásba való felvételi vizsgán belül jelentkezik. Egyáltalán nem foglalkoztam ezzel a témával. Ez a jelöltállomány problémája" (interjú a fellebbviteli, bíróság főbírójával 2015).

Az Igazságügyi Iskolába háromféle felvételi vizsga (*concours*) létezik, a jelentkező korától, iskolai végzettségétől és foglalkoztatási helyzetétől függően, de a *bírák* túlnyomó többségét a fiatal jogászok számára fenntartott úgynevezett első felvételi vizsgán (*premier concours*) keresztül veszik fel. A jelöltek egy vagy két év intenzív, részben igen költséges előkészítő tanfolyamokon való intenzív tanulás után vesznek részt a vizsgán. A francia forradalom örökségeként a felvételi vizsgák részt vesznek az egalitárius társadalom alapköztársasági mítoszában, amelyben az oktatáshoz és a hatalomhoz való hozzáférésnek nem a születésen, hanem az egyéni érdemeken kell alapulnia, még akkor is, ha a gyakorlatban eliteket reprodukálnak, és kizárják a kívülállókat (Bourdieu és de Saint Martin 1987). A felvételi vizsgák, amelyek anonim módon osztályozott írásbeli tesztekkel, majd erősen formalizált szóbeli vizsgákból állnak, jellemzően kizárják a jelentkezők önéletrajzát, szándéknyilatkozatát vagy ajánlólevelét, fenntartva ezzel a befogadó és érdemalapú folyamat illúzióját. Ezzel az elképzeléssel összhangban egy fellebbviteli bíró úgy ünnepelte az Igazságügyi Iskola vizsgáját, mint "köztársasági vizsgát . . . olyan felvételi eljárást, amely elégedettséget ad, mert a kompetencián alapuló köztársasági legitimitással rendelkezik" (interjú a fellebbviteli bírósággal, bírójával 2016).

Az általam megkérdezett három felkészítő tanfolyamot oktató tanár és néhány *bíró* elismerte, hogy a vizsga diszkriminatív hatású lehet. Leginkább az, hogy a

KITAJEKS
Vizsgák tartalmaznak egy humán alapkövetelményt, az ún.

**A bírói sokszínűség
Franciaországban 1577**

általános tenyésztési vizsgálat (*generale kultúra*).¹² A felvételi vizsgán ez a tantárgy a legsúlyosabb, jóval megelőzve a jogi tárgyakat, és az összpontszám egyharmadát teszi ki. Az elvárás az, hogy a diákok az irodalom, a történelem, a művészet és a filozófia széleskörű ismeretanyagát emésszék meg (Kidd és Reynolds 2000, 40-41). Ez a kultúra azonban távolról sem "általános", hanem a domináns francia fehér, férfi és keresztény kultúra egységes fogalmát közvetíti. Egy professzor, aki az elmúlt húsz évben általános kultúrát tanított egy párizsi előkészítő tanfolyamon, kijelentette,

az általános műveltségi tesztben mutatkoznak a legnagyobb különbségek a társadalmi háttér között .... Azt mondták nekem, hogy a régi időkben néhány diáknak [a szóbeli vizsgán] olyan extravagáns, tiszta erudícióra épülő kérdéseket tettek fel, mint például a hettitákról. Állítólag ez ma már nem történik meg .... Ez a vizsga igazságtalan marad. Kevésbé, mint 20 évvel ezelőtt. Teljesen igazságtalan volt. A szóbeli vizsgán olyan kérdéseket tettek fel nekik, amelyek arra utaltak, hogy olyan társadalmi körökhöz tartoznak, ahol már kisgyermekkoruk óta felkészültek [a vizsgára]. (interjú A-val, felkészítő tanfolyam professzorával 2015)

Bizonyára nehéz megérteni, hogy a leendő *előjáróknak* miért kell vizsgázniuk az ősi anatóliai népek ismeretéből, amelynek történelmét elsősorban a Bibliából ismerjük. Az általam megkérdezett tunéziai felmenővel rendelkező bíró tapasztalatai egybecsengenek a professzor úr értékelésével. Szóbeli vizsgája során olyan kérdést tettek fel neki a francia zenéről, amelyre nem tudott válaszolni. Azt mondta a zsűrinek, hogy "ez nem az én kultúrámm" (interjú 14, Bíró 2015). Az egyik vizsgáztató erre visszavágott: "Mi a maga kultúrája? Faudel?" (Faudel egy francia származású algériai nő énekesnő, aki a 2000-es évek közepén vált rendkívül népszerűvé Franciaországban az észak-afrikai származású, francia származású fiatalok reményeit és csalódottságát kifejező dalszövegeivel.) A Faudelre való hivatkozással a vizsgáztató lebecsülte a lány feltételezett partikuláris kultúráját, és a *banlieues* kiközösített terébe sorolta. Utólag Pierre Bourdieu-t idézve a bíró a támadást annak bizonyítékaként látta, hogy a vizsga "az uralkodó általános kultúrájának" szűrőmechanizmusaként működik (interjú 14, Bíró 2015).

Magának a felvételi vizsgának a felülvizsgálata helyett a bírói kar a sokszínűsége irányuló erőfeszítéseit arra összpontosította, hogy ingyenes felkészítő tanfolyamokat biztosítson a hátrányos helyzetű diákoknak. 2008-ban Rachida Dati, az első észak-afrikai származású igazságügyi miniszter vezetésével elindultak az "Esélyegyenlőségi előkészítő tanfolyamok" (*classes préparatoires égalité des chances*) jöttek létre. Jelenleg évente ötvennégy diákot választanak ki, hogy Párizsba, Bordeaux-ba vagy Douai-ba küldik, ahol tizenegy hónapos oktatásban és felkészítésben részesülnek (interjú a fellebbviteli bírósággal, bírójával 2016). Ösztöndíjat kapnak, és személyes oktatót jelölnek ki számukra. A vizsgán való sikerességi arányuk jóval magasabb, mint az országos átlag - körülbelül százalék a százalékkal 1030szemben.¹³

12. A tesztet "A kortárs világ ismerete és megértése" tesztre keresztelték át, de 2008, még mindig általában "kultúra ge" tesztként emlegetik.

13. A valóságban a sikerességi arány még magasabb, figyelembe véve, hogy az esélyegyenlőségi előkészítő tanfolyamokon az első évben sikertelenül vizsgázó diákok a következő évben általában

KUTATÁS A sikerességi arányt érnek el.

**A bírói sokszínűség
Franciaországban 1579**

Az általam megkérdezettek szerint a program kimondott célja hangsúlyozottan nem a faji vagy etnikai sokszínűség, hanem szigorúan a társadalmi-gazdasági sokszínűség előmozdítása. Egy fehér bíró, aki részt vett a tanfolyam irányításában, kijelentette: "A társadalmi származás sokszínűségére törekszünk .... Az elemzés az akadémiai kiválóság és a szülők jövedelmének kritériumán alapul. Nem a bőrszín után megyünk" (interjú 24, vezető bíró 2015). Egy fehér professzor megismételte ezt, hangsúlyozva, hogy "a kritérium, amelyet figyelembe veszünk, egy társadalmi kritérium" (interjú C-vel, felkészítő tanfolyam professzor 2016), szemben a faji kritériummal. Elutasította azt a gondolatot, hogy a kurzust azzal a céllal hozták létre, hogy az alulreprezentált faji és etnikai csoportok számára valamiféle pozitív diszkriminációt eredményezzen egy kérlelhetetlen jogi érv alapján: "ez lehetetlen, ez ellenkezik a francia alkotmánnyal, mivel... az alkotmányban szereplő diszkriminációellenes elv értelmezése miatt nem lehet etnikai statisztikánk stb.". (interjú C-vel, felkészítő tanfolyam professzorával 2016).

Ugyanakkor nem volt ellene annak elismerésének, hogy a faji és etnikai sokszínűség növekedése a program *nem szándékolt* következménye lehet, rámutatva: "Nem vagyok szociológus, de amint figyelembe vesszük a társadalmi kritériumot, automatikusan, mivel ez a fajta népesség [sic] a hátrányos helyzetűek közé tartozik, nyilvánvaló okokból a szokásosnál többen vannak" (interjú C-vel, felkészítő tanfolyam professzor 2016). Más szóval, a nagyobb faji és etnikai sokszínűség csak akkor legitim eredmény, ha az a társadalmi-gazdasági sokszínűség véletlen következménye.

Kíváncsi voltam, hogy mi az, amit a diákok néhány hónap alatt megtanulnak, és ami lehetővé teszi számukra, hogy ilyen lenyűgöző eredményeket érjenek el a vizsgán. Egy fehér fellebbviteli bíró megjegyezte, hogy a program elsődleges feladata, hogy "olyasmit kínáljon nekik, amit én úgy jellemeznék, hogy hozzáférést a kultúrához. Elvisszük őket az operaházba, a színházba, a múzeumokba" (interjú 7, fellebbviteli bíró 2016). Egy másik, a programban részt vevő fehér bíró felismerte, hogy "a hozzáférés problémája - Bourdieu óta nincs újdonság - a kulturális kódok, ezért mondjuk nekik: "Olvassátok a *Le Monde-ot* [a művelt középosztály által kedvelt balközép napilapot], menjetek színházba, moziba"" (interjú a 24-essel, vezető bíró 2015). A felirat itt az, hogy a diákok nem rendelkeznek azokkal a kulturális értékekkel, irányultságokkal, nyelvi és gyakorlati jellemzőkkel, amelyek a fehér középosztályt meghatározzák.

Egy fehér professzor még őszintébbnek bizonyult az oktatott készségek típusának leírásában: "Nagyon közvetlen vagyok, őszintén megmondom nekik, hogy mi nem teljesen helyes például a szóbeli kifejezőmód, a megjelenés vagy az öltözködés tekintetében,

ha az egyik diákom túl sok sminket visel, megmondom neki. Nagyon őszintén megmondom neki" (interjú B-vel, felkészítő tanfolyam professzorával 2016). A felkészítő kurzus a "domináns társadalmi tőke" - Bourdieu (1977, 487) zsargonjával élve - gyorsított átadását kínálja, amely a magas státuszú társadalmi csoportokba és szervezetekbe való belépéshez szükséges. A leendő *magis-trátokat* arra tanítják, hogy a fehérséget és a középosztálybeliséget a beszédre, a viselkedésre, az öltözködésre és az interakciós stílusra vonatkozó normákon keresztül mutassák be - ez a szocializációs folyamat hasonló ahhoz, mint az LMBTIQ bírák esetében, akiktől elvárják, hogy heteronormatív környezetben lekicsinyeljék a szexualitásukat. Ahogy Devon Carbado és Mitu Gulati (2013) fogalmazza, a bírói karnak így előnyös lehet bizonyos

KÖLTSÉGVETÉS
Közvetlen és társadalmi-gazdasági eltérés anélkül, hogy aggodnia kellene az intézményen belüli feszültségek kialakulása miatt.

Úgy tűnik tehát, hogy több válaszadó a kisebbségek igazságszolgáltatásból való kirekesztését a társadalmi és oktatási dinamika, valamint a kisebbségek

a feltételezett kulturális korlátok, amelyeket olyan természetes jelenségként mutatnak be, amelyek felett az igazságszolgáltatásnak nincs sok hatalma.

VI. FÖLDRAJZI DISZLOKÁCIÓ

Ez a szakasz a sokféleségről szóló diskurzusok elkerülésének egy utolsó formáját mutatja be - a földrajzi áthelyezést, amely alatt a faji és szexuális sokféleségről szóló beszéd távoli helyekre való áthelyezését értem. A válaszadók a sokszínűségről szóló beszédet általában amerikai importnak tekintették. A faji és etnikai sokszínűségről szóló beszédet különösen a tengerentúli francia bíróságok kontextusába helyezték át.

A. "Ez egy ilyen amerikai kérdés"

A francia lakosság többi részéhez hasonlóan a *magisztrátusok* is buzgón hasonlítják össze a francia és az amerikai nemzeti projekteket, szembeállítva az etnikai identitások amerikai elismerését a francia állampolgárság látszólag univerzalista felfogásával. A terepmunkám során a "sokféleség" szó pusztán említése is az Egyesült Államok és annak pozitív diszkriminációs politikájának a francia közvélemény által elképzelt kísértetét vetette fel. Jelentős, hogy a megkérdezettek egyharmada a szexuális, faji és etnikai sokféleség kategóriáinak használatát "amerikai"-ként utasította el.

Amikor például megkérdezték, hogy van-e faji sokszínűség az irodájában, egy városi bíróság fehér vezető ügyésze így válaszolt: "Ez egy ilyen amerikai kérdés" (2. interjú, vezető ügyész 2016). Átfogalmaztam a kérdésemet, és azt tudakoltam, hogy van-e nem fehér, nem keresztény kollégája az ötven ügyészi hivatalában. Szünetet tartott, hogy elgondolkodjon, majd kifejtette: "Kénytelen vagyok elgondolkodni, hogy vannak-e bizonyos származású emberek. Ez eszembe sem jutna. Ez olyan amerikai dolog". Hasonlóképpen, egy fehér, hetero főbíró folytatta előadását a francia állammodellről, hangsúlyozva, hogy Franciaországban nincsenek kisebbségek, nincsenek közösségek, hanem csak az állampolgárság absztrakt modellje létezik, amely az identitások más formáit helyettesíti. A továbbiakban ezt a francia modellt állította szembe az amerikaival, és így zárta: "Franciaország egységes állam. Az amerikaiak közösségeken keresztül kormányoznak, de Franciaországban nincs kommunitarizmus" (interjú a vezető 10, bíróval 2015).

Az a néhány *bíró*, aki kritizálta kollégáit, amiért szemet hunytak a sokféleség hiánya a francia-amerikai dualista paradigmán belül történt, amint azt a tunéziai származású bíró kifejtette,

létezik a nagybetűs Köztársaság ideológiájának ez a formája, amely a származás olvasztótégelye, de ahol nincsenek etnikumok, nincsenek pozitív diszkrimináció, semmi ilyesmi. Erről hallani sem akarunk. Ők [más *magisztrátusok*] nem igazán akarják feltenni maguknak a kérdést. Felteszik a társadalmi-gazdasági származás kérdését, előkészítő tanfolyamokat indítanak, hogy egy kicsit diverzifikálják a bírói toborzást, de az etnikai hovatartozás kérdése valójában nem francia. Nem érdekli őket. Azt kell mondanom, hogy ez nagyon amerikai. (interjú a bíróval 14, 2015-ben)

KUTATÁS

A sokféleségnek mint amerikai dolognak ezt a gyakori elhajlását az amerikai egyetemhez való kötődésem és az alanyok azon felfogása idézhette elő, hogy amerikai vagyok, vagy eléggé amerikanizálódtam ahhoz, hogy érdekeljen az, amit ők "amerikai" kérdésként értelmeznek. Ugyanakkor feltételezem, hogy saját identitásom marginális szerepet játszott, tekintettel a "francia és amerikai válaszok összehasonlításának és szembeállításának" (Fredrickson 2005, 88) általános francia gyakorlatára a faji pluralizmusra adott "francia és amerikai válaszok" (Fredrickson 2005, 88). A *magisztrátusok* számára, akárcsak a francia elit más szegmensei számára, az Egyesült Államok az identitáspolitikai ellenmodelljét képviseli, amelyet megosztó kommunitarizmus és merev kvóták jellemeznek. E felfogás illusztrálására álljon itt egy eszmecsere, amelyet egy fekete ügyéssel folytattam:

Ügyész: Kicsit kínos, hogy az igazságszolgáltatásban csak fehéreket látunk, mert ez nem tükrözi a társadalomról alkotott képet. De nem fogunk kvótákat bevezetni, mondván, hogy "ennyi fekete, ennyi arab kell". ... Az biztos, hogy az igazságszolgáltatás megítélése érdekében a peres felek mindig is jobban fogják szeretni, ha a testület a francia társadalmat képviseli. De nem az Egyesült Államokban vagyunk. K: Mit ért azon, hogy nem az Egyesült Államokban vagyunk? Ügyész úr: A kvóták. Nekünk nincs szükségünk rájuk. Bármennyire is megértem a kvóták szükségességét az Egyesült Államokban Franciaországban... , én abszolút ellenezném őket. ... Hála Istennek, nálunk nincsenek kvóták a homoszexuálisok számára az igazságszolgáltatásban. Nem szabad mindenáron reprezentativitásra törekednünk. (interjú az ügyéssel4, 2016)

Franciaország és az Egyesült Államok faji és szexuális politikájának szembeállítása a nacionalizmus kifejeződéseként és az amerikai kulturális imperializmus elutasításaként is értelmezhető. A gyakorlatban ez egyúttal igazolásként is szolgál arra, hogy tartózkodjanak a faji és szexuális egyenlőtlenségek kezelésére irányuló (vélt) amerikai politikák átvételétől, mint például a faji és LMBTIQ szervezetek, az érzékenyítő tréningek, a pozitív diszkrimináció és a jóvátétel ösztönzése.

Ez a kvótaellenes diskurzus ironikusnak tűnik, tekintve, hogy a francia jogban és társadalomban a kvóták (nemi kvóták formájában) talán gyakoribbak, mint az Egyesült Államokban, ahol az állami egyetemeknek és más állami intézményeknek törvényileg tilos faji alapú számszerű célokat alkalmazniuk (Suk 2013). Egykor maga a francia igazságszolgáltatás is eljárta a kvóták gondolatával. Az algériai háború kellős közepén 1959, a francia parlament úgy döntött, hogy a bírói iskolában a "muszlim francia állampolgárok" (az algériai származású állampolgárok megjelölésére akkoriban szokásos kifejezés) számára különít el helyeket (Loi organique 1960). Az intézkedés ötéves időtartamra százalékos 10kvótát állapított meg. A jogszabály emellett létrehozott egy laterális felvételi eljárást is az őshonos sáría bírúk számára, hogy a felvételi vizsga és az évekig tartó iskoláztatás megkerülésével közvetlenül a francia bírói székbe kerülhessenek. A törvényhozás előzményeiből kiderül, hogy a törvényhozók azt remélték, hogy "növelni kívánják az Algériában született muszlim francia állampolgárok számát, akik részt vesznek a közfeladatok ellátásában", a tervezet preambuluma megjegyzi, hogy "a muszlim bírúk száma teljesen elégtelen" (Delanoy 4132005.). Valójában ezek a reformok opportunisták, utolsó pillanatban tett kísérletek voltak arra, hogy az algériai őshonos elit támogatását biztosítsák az állami

1584 JOG ÉS TÁRSADALMI

KUTATÁS

várság idején, amikor Franciaország ellenőrzése Algéria feletti veszélybe került. Az algériai függetlenség és a háború vége a rövid életű kísérlet végét jelentette.1962

KUTATÁS

Az általam megkérdezett *bírák* nem említették ezt a precedenst, és úgy tűnt, nem is tudnak róla.

Ha a kvóták végül is inkább francia, mint amerikaiak, akkor talán nem is annyira az amerikai nemzeti projektet kell elutasítani mint ellenmodellt, hanem magát a sokszínűség fogalmát, mint a mai Franciaországra vonatkozó leíró és normatív fogalmat. A sokféleség azért "amerikai", mert nem francia. Az "amerikai" a "nem francia" rövidítésévé vált, retorikai eszközzé, hogy egy kényelmetlen gondolatot biztonságos távolságban tartsunk. Egy másik magyarázat Franciaország szétszórt földrajzához kapcsolódik. Az algériai pozitív diszkriminációs program talán azért került a feledés homályába, mert a kollektív emlékezetben Franciaország negatív "másik" - a tengerentúli Franciaország - közé szorult. Amint a következő fejezetben érvelünk, miközben a kutatás alanyai szívesen beszéltek a tengerentúli udvarokban a faji és etnikai sokszínűségről, nem voltak hajlandóak ezeket az elképzeléseket visszahozni a metropoliszba. A francia-amerikai szembenállással ellentétben, amely a szexuális, valamint a faji és etnikai identitásra is kiterjed, a földrajzi helytelenítésnek ez a második formája csak a faji és etnikai hovatartozásra vonatkozik.

B. Verseny a tengerentúli Franciaországban

Néhány válaszadó elismerte, hogy a faji és etnikai sokszínűség fontos és legitim cél az igazságszolgáltatás számára, de jellemzően *nem* Franciaországban, vagy legalábbis nem a *metropolitán* Franciaországban, azaz Franciaország Európában fekvő részén, szemben az európai kontinensen kívüli, Franciaország által igazgatott, tengerentúli Franciaországnak (*outré mer*) nevezett területekkel, mint Martinique, Guadeloupe, Reunion, Francia Guyana, Új-Kaledónia vagy Mayotte, ahol Franciaország bírósági rendszert tart fenn (Ministère de la justice 92015.). Ezeket a területeket az 1940-es évekig gyarmatokként tartották, és a rabszolgaság és az elnyomás erőszakos történelmével osztoznak, majd különböző státusszal és autonómiafokkal a francia állam részévé váltak. Bár a következőkben gyakran összevonom a tengerentúli bíróságokat, mintha azok egy összefüggő egységet alkotnának, szándékom nem a nem európai másság neokoloniális, képzeletbeli földrajzának per- petuálása, hanem a kutatási alanyok nyilatkozatainak pontos tükrözése a titoktartásuk védelme mellett. A nagyvárosi bíróságokkal kapcsolatos faji apháziájukhoz képest megdöbbenett, hogy a *bírák mennyire* nyitottak a tengerentúli bíróságok faji és etnikai kérdéseinek megvitatására. Kétféle ok magyarázhatja ezt a kettévágó diskurzust. Először is, azzal, hogy a *bírák* a tengerentúlon beszélnek a fajról, de a fővárosban nem, a francia gyarmati jog történetét követik nyomon, amely a gyarmatokon és a protectorátusokban eltért az univerzalista elvektől azáltal, hogy a faji egyenlőtlenségen és elnyomáson alapuló sajátos rendszert hozott létre. A tengerentúlon a rabszolgaság és a faji alapú törvényhozás volt a norma, míg a fővárosi Franciaországban a rabszolgaságot azóta betiltották, és az 1315állampolgárság elvileg uni- versális volt (Hélenon 2010, 92). Ez a kettősség a mai napig tükröződik az adatgyűjtés szabályozásában. A 1983. francia adatvédelmi hivatal, a CNIL kijelentette, hogy "tekintettel a tengerentúli területek társadalmi-demográfiai jellegzetességeire", az etnikai és faji adatok gyűjtésének tilalma alóli kivételként a népszámlálási hivatal jogosult arra, hogy bizonyos tengerentúli régiókban "a népszámlálásba bevont személyek etnikai származására vonatkozó információkat" gyűjtsön (CNIL 1983).

**1586 JOG ÉS TÁRSADALMI
KUTATÁS**

Másodszor, a fehér magisztrátusok szívesen beszélnek a faj-hovatartozásról a tengerentúli kontextusban, mert ez

Franciaországban?

KUTATÁS

ott, hogy valószínűleg első kézből tapasztalták a faji megkülönböztetést. A tengerentúli bíróságok személyzetét olyan *bírák* váltják egymást, akik ideiglenes, három-öt évre szóló, önkéntes megbízással jönnek-mennek a fővárosból. Ezek a kiküldetések arra kényszerítik a *bírakat*, hogy különböző faji és etnikai háttérű emberekkel kerüljenek kapcsolatba, akár a tárgyalóteremben, akár azon kívül.¹⁴ Természetesen ez a nagyvárosi Franciaországban is igaz, de a tengerentúlon a színvak ideológiával doktrinált *bírák* olyan környezetbe kerülnek, ahol a faji kérdéseket folyamatosan megvitatják és problematizálják. A legfontosabb, hogy amikor a tengerentúlon megvetik a lábukat, a helyi nyelveket nem beszélő nagyvárosi fehérek elkezdhetik magukat *kisebbségnek* tekinteni. Ahogy Barbara Flagg (1993, 970) rámutatott, "[a] fehérség csak a nem fehérek "színével" való viszonyban és azzal való kontrasztban válik átláthatatlanná, válik nyilvánvalóvá a fehér elme számára". A *magisztrátusok*, akik először érzik magukat rasszistának, szorongva ismerik fel, hogy a faj társadalmi valóság, ami számít.

Bár a különböző francia területek között eltérések vannak, összességében fehér, nagyvárosi bírák, ügyészek és vezető hivatalnokok elnökölnék a bíróságokon, amelyeknek személyzete túlnyomórészt a helyi lakosság faji összetételét tükröző tengerentúli öslakos alkalmazottakból áll, és a fajilag sokszínű ügyvédi kamara által képviselt öslakosokat érintő ügyekben ítéleznek. Egy nyugdíjas fehér, nagyvárosi főbíró, aki több francia szigeten szolgált, arról számolt be, hogy az egyik bíróságon, ahol szolgált, az ott dolgozó száz *bíró* közül talán "négy vagy öt" volt bennszülött szigetlakó, míg a felettes személyzet "túlnyomórészt bennszülött volt" (interjú a nyugdíjas⁵, főbíróval 2015). Hasonlóképpen, egy vegyes bőrszínű, bennszülött tengerentúli bíró arról panaszkodott, hogy az ő tengerentúli bíróságán "az összesen 103 *bíróból* két bennszülött van" (interjú 23, bíró 2016). A többi 101 *bíró* nemcsak fővárosi, hanem fehér, ami arra készítette, hogy felkiáltson: "El tudja képzelni, milyen képet ad ez egy nagyon vegyes bőrszínű, fekete, kreol nyelvet beszélő lakosságnak, amely úgy érzi, hogy félreértik, mert a kollégáim nem értik őket?". (interjú 23, Bíró 2016). Az egyenlőtlenség, tette hozzá, egy "gyarmati igazságszolgáltatáshoz vezet . . . Az emberek állandóan azt mondják nekem: ez egy fehér igazságszolgáltatás, amelyet fehérek végeznek" (interjú Bíró23, 2016). Kollégái születési helyét helyettesítő adatként használva összeszedte a számokat, és megállapította, hogy a francia bírák és ügyészek kevesebb mint 1 százaléka tengerentúli születésű, miközben a tengerentúli állampolgárok a teljes francia lakosság százalékát⁴ teszik ki (interjú Bíró23, 2016).

A kutatási alanyok nem illesztették a fővárosi és tengerentúli bíróságokat egyetlen elemzési keretbe. Bármennyire is készek voltak beszélni a tengerentúli bírósági rendszerben tapasztalható faji egyenlőtlenségekről és elnyomásról, ezek a diskurzusok továbbra is elszakadtak az anyaországi faji politikától. Amikor egy fehér fellebbviteli bíró az indiai-óceáni bíróságon eltöltött éveiről mesélt, spontán módon kifejtette a bíróság faji és etnikai összetételét.

---

14. A bírói és ügyészi megbízások elvileg önválasztóak. A fővárosi vagy tengerentúli bíróságok egyes álláshelyei iránt érdeklődő *bírák* jelentkezhetnek. A *bírának* nem kötelező a tengerentúlon szolgálatot teljesíteniük, de ez gyakran előnyös a fizetés, a juttatások és az előmenetel szempontjából (ez magyarázza, hogy a *bírák* jelentős része miért vállal tengerentúli szolgálatot pályafutása során). Bár a huszonhat *bíróból* álló mintám nem reprezentatív, érdemes megjegyezni, hogy kilenc *bíró* legalább egyszer már szolgált tengerentúli bíróságon, jellemzően három-öt évig. Mégis, ahogyan azt a "Francia tengerentúli bíróságok: Colonial Justice Today? (n.d.), a tengerentúli kirendelési rendszer diszkriminatív a tengerentúli *bírák* számára, akiket megakadályoznak abban, hogy hosszú távon szolgáljanak hazájukban. Ehelyett arra kötelezik őket, hogy az anyaországban vagy más tengerentúli régiókban foglaljanak el állásokat, abból

1588 JOG ÉS TÁRSADALMI

KUTATÁS

kérdés, hogy ha egész pályafutásukat otthon tölténék, az veszélyeztetné országuk és legitimitásukat.

KUTATÁS

helyi lakosságot, felismerve, hogy a bírák és az ügyészek nem tükrözték azt. Néhány perccel később, amikor arról érdeklődtem, hogy vannak-e fekete, maghrebi, ázsiai és LGBT kollégái a jelenlegi kelet-franciaországi bíróságán, manírosan értetlenül kérdezett vissza: "Arra gondol, amit Észak-Amerikában "kisebbségeknek" neveznek?". (inter- view with Court18, of Appeals Judge 2015). Bár regisztrálta a színesbőrűek elégtelen bevonását a tengerentúli bírói székekben, nem látott összefüggést e helyzet és a nagyvárosi bírói kar fehérsége között. Ez a szemlélet emlékeztet a francia karibi térség és a szubszaharai Afrika francia antropológusaira, akik Eric Fassin (2014,236) szerint "elutasítanak ... minden olyan sugallatot, hogy az általuk a francia vagy korábbi gyarmatokon tanulmányozott faji világnak bármi köze lenne magához Franciaországhoz: elutasítják ... a fehérség hazahozatalát". Hasonlóképpen, a *magisztráták* elutasítják a faji igazságtalanság bármiféle fogalmának az anyaországba való repatriálását. A gyarmati elnyomás emlékét és tapasztalatát inkább a tengerentúli területeken hagyják hátra, mintsem hogy a nagyvárosi Franciaország jelenlegi faji hatalmi struktúrájához kapcsolják.

VII. KÖVETKEZTETÉS

Még mindig nagyon sok mindent nem tudunk a francia igazságszolgáltatásról. Az információhiány miatt nehéz összehasonlítani más országok bíróságaival demográfiai szempontból, vagy akár csak elkezdni tanulmányozni a nyilvánvaló homogenitásnak a peres felekre és az ügyek kimenetelére gyakorolt hatását. Ennek megfelelően ez a cikk arra összpontosít, hogy a francia bírák, ügyészek és más jogi szakemberek hogyan beszélnek a sokszínűségről és annak hiányáról. Azzal érveltem, hogy a bírói sokszínűségről szóló domináns diskurzusok nem csupán elkerülik a sokszínűséggel mint beszédkategóriával való foglalkozást, hanem el is utasítják azokat a strukturális hátrányokat és diszkriminatív gyakorlatokat, amelyek hátrányosan érintik a kisebbségi *bírákat*, valamint azokat, akik *bíróvá* szeretnének válni. Az általam kiemelt magyarázatok a bírói sokszínűség kimondatlan és néha kimondhatatlan dimenzióira vonatkozóan szisztematikusabb elméleti és empirikus vizsgálatot igényelnek, és remélem, hogy ösztönözni fogják az olyan kérdéssel foglalkozó tudományos kutatást, amely Franciaországban eddig a radar alatt maradt.

A további kutatások ígéretes irányai ezen a területen a bírói sokféleség kvantitatív vizsgálaton keresztül történő mérésétől (amely az érzékeny adatok gyűjtésének tilalma alóli mentességet igényelne) a jelenlegi bírói kiválasztási mechanizmusok (különösen az Igazságügyi Iskola felvételi vizsgái) diszkriminatív hatásainak vizsgálatáig terjednek. Ami a politikai színteret illeti, különböző kísérleti programokat lehetne kidolgozni és értékelni, beleértve az új kiválasztási mechanizmusokat, a középiskolák és egyetemek szisztematikus felvilágosító tevékenységét, valamint a *bírák* érzékenyítő képzését, hogy megismerkedjenek a fehérség, valamint a bírói döntéshozatalban tapasztalható implicit és explicit előítéletek háttérbe szorulásával foglalkozó szakirodalommal. A szakpolitikai változások egyik érdekes előzménye az 1959-ben rövid időre bevezetett 10 százalékos kvóta, amely a "muszlim francia állampolgárok" képviselőinek növelését célozta a bírói iskolában. Ha ezt a programot visszaállítanák - és kiterjesztenék az alulreprezentált csoportok nagyobb százalékos arányára a belépő és a laterális szinteken -, jelentős változás lehetséges lenne.

"A børszín rasszizmus valós, nem fogok hazudni, de ez inkább kasztrasszizmus.

1590 JOG ÉS TÁRSADALMI

KUTATÁS

AZ egész a hálózatokról szól. Franciaországban szükség van a hálózatokra. A diplomák jók, de a hálózatok

KUTATÁS

jobb . . . Hálózatok nélkül nem lehet előrehaladni . . . Ők mondják neked: "Ez nem neked való. Elhítetik veled, hogy ez nem neked való . . . Van egy üvegplafon, és amint kidugod a fejed, azonnal levágják" (interjú D-vel, *Aspiring Judge* 2016). Így írta le egy maghrebi rendőrkapitány, aki jogi doktorátussal rendelkezik, és különböző bírói kiválasztási folyamatokban vett részt, eddig sikertelenül, a jogi intézményen belüli találkozásait. Az ebben a következtetésben felvázolt kutatási és reformkezdeményezések arra törekuszenek, hogy sok más mellett ennek a reménybeli bírónak a tapasztalatait is átalakítsák.

HIVATKOZÁSOK

- Allen, Louisa. 2010. Queer(y)ing the Straight Researcher: The Relationship(?) Between Researcher Identity and Anti-Normative Knowledge. *Feminizmus és pszichológia* (202): 147-65.
- Amadiou, Jean-Franc,ois. 2014. CV anonyme et prevention des discriminations. *Cahier de recherche PRISM-CERGORS*, július. 28.
- Amerikai Ügyvédi Kamara. 2016. *Ügyvédi demográfiai adatok: Year 2016*. https://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/market_research/lawyer-demographics-tables-2016.authcheck-dam.pdf (hozzáférés: 20179., augusztus).
- Bell, John. 2010. *Bíróságok Európában: A Comparative Review*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Berlant, Lauren és Michael Warner. 1998. Szex a nyilvánosság előtt. *Critical Inquiry* (242): 547-66.
- Boigeol, Anne. 1993. La magistrature franc,aise au féminin: Entre spécificité et banalisation. *Droit et société* (251): 489-523.
- Bonnet, Franc,ois. 2014. Hogyan valóítsuk meg a nem rasszizmust? Színvak beszédnormák és faji tudatosság politikák a francia biztonsági személyzet körében. *Journal of Ethnic and Migration Studies* (408): 1275-94.
- Bourdieu, Pierre. 1977. Kulturális reprodukció és társadalmi reprodukció. In *Hatalom és ideológia az oktatásban*, szerkesztette: Jerome Karabel és A. H. Halsey, 487-511. New York: Oxford University Press.
- Bourdieu, Pierre és Monique de Saint Martin. 1987. Aggregation et segregation. Le champ des grandes ecoles et le champ du pouvoir. *Actes de la recherche en sciences sociales* (691): 2-50.
- Carbado, Devon W. és Mitu Gulati. 2013. *Színészi fehérség? Rethinking Race in "Post-Racial" America*. New York: Oxford University Press.
- Chew, Pat K. és Robert E. Kelley. 2012. A faji hovatarozás realizmusa a bírói döntéshozatalban: Empirikus elemzés a felperesek és a bírák faji hovatarozása szerint. *Harvard Journal of Racial and Ethnic Justice* 28:91-115.
- Cohen, Mathilde. 2017. A francia ügyész mint bíró. Az ács hibája? In *Ügyészek és demokrácia: A Cross-National Study*, szerk. Maximo Langer és David Sklansky, 109-37. Cambridge: Cambridge University Press.
- . n.d. Francia tengerentúli bíróságok: Gyarmati igazságszolgáltatás ma? Kiadatlan kézirat.
- Delannoy, Jean-Pierre. 2005. *Les religions au parlement franc,ais: Du général de Gaulle (1958) à Valéry Giscard d'Estaing (1975)*. Paris: CERF.
- Duff, James C. 2015. *Office of the US Courts, The Judiciary Fair Employment Practices Annual Report, Fiscal Year 2015*. Washington, DC: Government Printing Office.
- Fassin, Didier. 2015. *L'ombre du monde. Une anthropologie de la condition carcérale*. Paris: Seuil.
- Fassin, Didier és Eric Fassin. 2006. *De la question sociale à la question raciale: Représenter la société franc,aise*. Paris: La Découverte.
- Fassin, E Ric. 2014. (Szexuális) fehérség és nemzeti identitás: Race, Class and Sexuality in Színvak Franciaország. In *Theories of Race and Ethnicity. Kortárs viták és perspektívák*, szerk. Karim Murji és John Solomos, 233-50. Cambridge: Cambridge University Press.
- Feagin, Joe R. *Rendszerezés* 2006. *rasszizmus: Az elnyomás elmélete*. New York: Routledge.

- Flagg, Barbara J. 1993. "Vak voltam, de most látok": White Race Consciousness and the Requirement of Discriminatory Intent. *Michigan Law Review* (915): 953-1017.
- Frankenberg, G. 1985. Kritikai összehasonlítások: Az összehasonlító jog újragondolása. *Harvard International Law Journal* (262): 411-56.
- Fredrickson, George M. 2005. Különböző köztársaságok: Francia és amerikai válaszok a faji pluralizmusra. *Daedalus* (1341): 88-101.
- Gafaiti, Hafid. 2003. Nacionalizmus, gyarmatosítás és etnikai diskurzus a francia identitás építésében. In: *A francia civilizáció és elégedetlenségei: Nationalism, Colonialism, Race*, szerk. Tyler Edward Stovall és Georges van den Abbeele, 189-212. Lanham, MD: Lexington Books.
- George, Tracey E. és Albert H. Yoon. 2014. *The Gavel Gap. Ki ül az állami bíróságok felett?* American Constitution Society for Law and Policy. <http://gavelgap.org> (hozzáférés: 2017.10. augusztus).
- Goffman, Erving. 1963. *Stigma: Megjegyzések az elrontott identitás kezeléséhez*. New York: Simon & Schuster.
- Goldberg, David Theo. 2006. Faji európaizálódás. *Ethnic and Racial Studies* 29 (2): 331-64.
- Lopez, Ian. 1994. The Social Construction of Race: Some Observations on Illusion, Fabrication és Choice. *Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review* 29 (1): 1-2.
- Helenon, Veronique. 2010. "Tis distance Lends enchantment to the view"-Distance as a Mode of Domination: Jogi elemek a rabszolga- és gyarmati korszakban. *Journal of Contemporary Thought* 32:91-98.
- Hernandez, Tanya Kater. 2013. *Faji alárendeltség Latin-Amerikában: Az állam szerepe, a szokásjog és az új polgári jogi válasz*. New York: Cambridge University Press.
- Hunter, Rosemary. 2015. Több mint más arc? Bírői sokszínűség és döntéshozatal. *Current Legal Problems* (681): 119-41.
- Jobard, Fabien és Sophie Nevenen. 2007. La couleur du jugement. Les discriminations dans les décisions judiciaires en matière d'infractions à agents de la force publique (1965-2005). *Revue française de sociologie* (482): 243-72.
- Khosrokhavar, Farhad. 2004. *L'Islam dans les prisons*. Paris: Balland.
- Kidd, William és Sian Reynolds. 2000. *Kortárs francia kulturális tanulmányok*. London: Hodder Arnold.
- Lasser, Mitchell de S.-O.-l'E. 2004. *Bírósági tanácskozások: Az átláthatóság összehasonlító elemzése és a legitimitás*. New York: Oxford University Press.
- Le Cour Grandmaison, Olivier. 2009. *La République imperiale. Politique et racisme d'Etat*. Paris: Fayard.
- L'Horty, Yannick. 2016. *Les discriminations dans l'accès à l'emploi public*. Rapport au Premier Ministre. Paris: Government of France.
- Mazouz, Sarah. 2017. *La République et ses autres: Politiques de l'altérité dans la France des années 2000*. Lyon: ENS Editions.
- Miaille, Michel. 2005. Les prédispositions à l'esprit de corps: Les candidats au concours de la magistrature. In *L'esprit de corps, démocratie et espace public*, ed. Gilles J. Guglielmi és Claudine Haroche, 227-75. Paris: Presses Universitaires de France.
- Ministère de la Justice. 2015. *Les chiffres-clés de la justice*. Paris: Sous-direction de la Statistique et des Etudes.
- Moran, Leslie J. A bírói 2006. sokszínűség és a szexualitás kihívása: Néhány előzetes megállapítás. *Sydney Law Review* 28:565-98.
- . 2009. A lényegtelen és a láthatatlan kutatása. Szexuális sokszínűség a bírói karban. *Feminista elmélet* (103): 281-94.
- Möschel, Mathias. 2014. *Jog, jogászok és faj: Kritikai fajelmélet az Egyesült Államoktól Európáig*. New York: Routledge.
- Mounier, Jean-Pierre. 1986. Du corps judiciaire à la crise de la magistrature. *Actes de la recherche en sciences sociales* (641): 20-29.
- Ndiaye, Pap. 2008. *La condition noire: Essai sur une minorité française*. Paris: Calmann-Lévy.
- Oppenheimer, David B. Miért kell 2008. Franciaországnak adatokat gyűjtenie a faji identitásról ... egy Francia út. *Hastings International and Comparative Law Review* (312): 735-52.

KUTATÁS

- Pager, Devah. 2008. A republikánus eszménykép? Nemzeti kisebbségek és a büntető igazságszolgáltatási rendszer a mai Franciaországban. *Büntetés és társadalom* (104): 375-400.
- Pippert, Timothy D., Laura J. Essenburg és Edward J. Matchett. 2013. Vannak kisebbségeink, igenis vannak: A faji és etnikai sokszínűség vizuális megjelenítése a főiskolai toborzási anyagokban. *Journal of Marketing for Higher Education* (232): 258-82.
- Provencher, Denis M. 2007. *Queer francia: Globalizáció, nyelv és szexuális állampolgárság Franciaországban*. Aldershot, Egyesült Királyság: Ashgate.
- Remiche, Adèle. 2015. Amikor az ítélkezés hatalom. A francia és az amerikai igazságszolgáltatás nemi szempontjai. *Journal of Law and Courts* (31): 95-114.
- Saada, Emmanuelle. 2007. *Les enfants de la colonie: Les métis de l'Empire français entre sujétion et citoyenneté*. Paris: La Découverte.
- Sabbagh, Daniel. 2011. A közvetett pozitív diszkrimináció felemelkedése: A "sokszínűség" előmozdításának konvergáló stratégiái a szelektív felsőoktatási intézményekben az Egyesült Államokban és Franciaországban. *World Politics* (633): 470-508.
- Schneider, Cathy Lisa. 2014. *Rendőrségi hatalom és faji zavargások: Városi zavargások Párizsban és New Yorkban*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.
- Schor, Naomi. 2001. A francia univerzalizmus válsága. *Yale French Studies* 100:43-64.
- Scott, Joan Wallach. 2004. Francia univerzalizmus az 1990-es években. *különbségek: A Journal of Feminist Cultural Studies* (152): 32-53.
- Sedgwick, Eve Kosofsky. 1990. *A székély episztemológiája*. Berkeley: University of California Press.
- Sherman, Richard. 2002. A faj és a nemek szubjektív megtapasztalása a kvalitatív Kutatás. *American Behavioral Scientist* (458): 1247-53.
- Simon, Patrick. 2008. A tudatlanság választása. Az etnikai és faji statisztikák vitája Franciaországban. *Francia politika, kultúra és társadalom* (261): 7-31.
- . 2010. Statisztika, francia társadalomtudományok és etnikai és faji társadalmi kapcsolatok. *Revue française de sociologie* (515): 159-74.
- Simonnot, Dominique. 2015. Déraillement aux prud'hommes. *Le canard enchaîné*, április 7.
- Slagle, R. Anthony. 2003. Queer kritika és szexuális normativitás: The Case of Pee-Wee Her- man. In *Queer Theory and Communication: From Disciplining Queers to Queering the Discipline(s)*, szerk. Gust A. Yep, Karen E. Lovaas, and John P. Elia, 129-46. Binghamton, NY: Harrington Park Press.
- Stoler, Ann Laura. 2011. Gyarmati afázia: Race and Disabled Histories in France. *Public Culture* 23 (1): 121-56.
- Suk, Julie. 2013. Kvóták és következmények: A Transnational Re-Evaluation. In *Philosophical Foundations of Discrimination Law*, szerk. Deborah Hellman és Sophia Moreau, 228-49. Oxford: Oxford: Oxford University Press.
- Terrio, Susan J. 2009. *Mohamed megítélése. Fiatalkori bűnözés, bevándorlás és kirekesztés a párizsi igazságügyi palotában*. Stanford, Kalifornia: Stanford University Press.
- Tin, Louis-Georges. 2008. Ki fél a feketéktől Franciaországban?: A fekete kérdés: A név tabu, a szám tabu. *Francia politika, kultúra és társadalom* (261): 32-44.
- US Census Bureau. 2016. Népszégbecslési program, Gyorstények: Egyesült Államok. <https://www.census.gov/quickfacts/fact/table/US/PST045216> (hozzáférés: 2017. augusztus).
- Warner, Michael. 1991. Bevezetés: Fear of a Queer Planet. *Social Text* 29:3-17.
- Wyvekens, Anne. 2013. Les magistrats et la diversité culturelle: "comme M. Jourdain . . . ". *Les cahiers de la justice* 3:139-51.
- Yoshino, Kenji. 2006. *Borítás: A polgári jogaink elleni rejtett támadás*. New York: Random House.

HIVATKOZOTT JOGSZABÁLYOK

Kód penal

**1594 JOG ÉS TÁRSADALMI
KUTATÁS**

Franciaországban 3

Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés (CNIL), Deliberation n 883-12 du 18 janvier D1983,eliberation portant avis sur la mise en œuvre du recensement general de la population dans les Territoires d'Outre-Mer.

Constitution du octobre 41958

Loi organique n 860-87 du 26 janvier 1960 portant promotion exceptionnelle des Franc,ais musulmans dans la magistrature et modifiant l'ordonnance n 858-1270 du d22ecembre1958 .